

พจนานุกรม
ฉบับใหม่

พจนานุกรมทางวรรณกรรม

คำนำ

เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๖ กรมการวัฒนธรรมได้รวบรวมและ
เรียบเรียงหลักปฏิบัติต่างๆ ที่เห็นว่า เป็นเรื่องที่ประชาชนควรสนใจ
และยกย่องใช้เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ พร้อมด้วยขยายความ
หัวข้อเกี่ยวกับวัฒนธรรมทาง คติธรรม เนติธรรม วัตถุประสงค์ธรรม
สหธรรม กยวิธีส่งเสริมทางจิตใจ ส่งเสริมทางศิลปกรรม
ส่งเสริมทางวรรณกรรมและส่งเสริมทางระเบียบประเพณี โดย
ประมวลขึ้นไว้เป็นหลักกว้างๆ ให้ชื่อว่า เอกสารวัฒนธรรมฉบับที่ ๒
พิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นคู่มือในการศึกษาและปฏิบัติตามวัฒนธรรมของชาติ
ซึ่งได้เผยแพร่แก่ข้าราชการ นักเรียนและประชาชน ทั่วไปแล้ว

โดยที่ทางราชการมีหลักการส่งเสริมและเผยแพร่ วัฒนธรรม
ของชาติ ตามหลัก ๕ ประการ คือ คติธรรม เนติธรรม วัตถุประสงค์ธรรม
และสหธรรม เพื่อเป็นประเพณีประจำชาติให้กว้างขวางยิ่งขึ้น จึงได้
จัดวิชาวัฒนธรรมเข้าไว้ในหลักสูตรสอววิชาข้าราชการ พลเรือน
และจัดเข้าเป็นหลักสูตรในการสอนนักเรียน ชั้นประถม มัธยม
เตรียมอุดมศึกษา และมหาวิทยาลัยต่างๆ ซึ่งเห็นได้ว่า
วัฒนธรรมมีความสำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติในการครองตนของคน
ทุกคนโดยเฉพาะในส่วนรวมคือประเทศชาตินี้ วัฒนธรรมก็มีส่วน
สำคัญยิ่งเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองทุกกาลสมัย

ด้วยเหตุนี้ กรมการวัฒนธรรมจึงได้รวบรวมและเรียบเรียง
วัฒนธรรมทางวรรณกรรมเพิ่มเติมอีก และจัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นแนว
ในการศึกษาและการปฏิบัติ หวังว่า เรื่องวรรณกรรมนี้จะเป็นประโยชน์
แก่ผู้ที่ใคร่ไปศึกษา กระทำความเข้าใจและปฏิบัติตาม กุศลทั้ง
ถ้าได้ใช้เป็นเรื่องส่งเสริมแนะนำแก่ผู้อ่านหรือแก่ชุมชนของชาติให้สนใจ
ปฏิบัติด้วยแล้ว ก็ขอว่า เป็นการร่วมมือกันส่งเสริมวัฒนธรรม
เพื่อความเจริญก้าวหน้าแก่ประเทศชาติอันเป็นทวีปของเราสืบไป.

กรมการวัฒนธรรม

๙ กรกฎาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

ความหมายของวรรณกรรม	หน้า	๑
ประเภทของวรรณกรรม	„	๒
ขบท ๑ วรรณกรรมประเภทส่งเสริมอาชีพ	„	๓
ขบท ๒ วรรณกรรมประเภทส่งเสริมความอุตสาหกรรม	„	๑๓
ขบท ๓ วรรณกรรมประเภทส่งเสริมความรักชาติ	„	๒๔
ขบท ๔ วรรณกรรมที่มีความหมายเกี่ยวกับศีลธรรม	„	๔๑
ขบท ๕ วรรณกรรมที่มีความหมายเกี่ยวกับนิติธรรม	„	๕๖
ขบท ๖ วรรณกรรมที่มีความหมายเกี่ยวกับวัฒนธรรม	„	๖๔
ขบท ๗ วรรณกรรมที่มีความหมายเกี่ยวกับศีลธรรม	„	๗๑

๕๐
 แก่คำผิด

หน้า	บรรทัดที่	คำผิด	คำถูก
คำนำหน้าแรก	๑๖	สำคัญ	สำคัญ
๓	๖	สมบรม	สมบรม
๑๕	๑๖	ลก	ลก
๑๘	๑	นัง	นัง
๑๘	๑๗	กโลก	กโลก
๑๘	๑๘	งใต้	งใต้
๒๓	๑๑	เล็กรู	เล็กรู
๒๕	๓	วรวรรณกรรม	วรวรรณกรรม
๒๕	๑๕	บ่อกอกอบ	บ่อกอกอบ
๒๗	๔	ลิลิตพระลอ	ลิลิตพระลอ
๒๘	๑	อินทร์	อินทร
๒๘	๔	นิราศพระบาท	นิราศพระบาท
๒๘	๑๘	นิราศพระยถวิ	นิราศพระยถวิ
๕๗	๑๐	ควมรั	ควมรั
๗๑	๓	รยคน	รยคน
๗๔	๔	สหธรรมน	สหธรรมน
๗๗	๒๑	สำเรจนา	สำเรจนา

วัฒนธรรมทางวรรณกรรม

ความหมายของวรรณกรรม

วรรณกรรม คือ หนังสือซึ่งมีผู้แต่งขึ้น แบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ สองประเภทคือ ประเภทความเรียง หรือบางทีเรียกว่าร้อยแก้ว และประเภทคำประพันธ์หรือเรียกว่าร้อยกรอง หนังสือทั้งที่เป็น วรรณกรรมนั้น คือหนังสือซึ่งนักทฤษฎีวรรณคดีให้เกิดขึ้น แก่ผู้อ่านและมีแก่นสารที่จะยกเอาออกมาอ้างอิงได้ หนังสือซึ่ง นนเขายังเอามาคิดเลือกจัดเป็นประเภทตบเขมมอกชนหนังสือ ซึ่งเรียก ว่าหนังสือประเภทวรรณคดี มีผู้กล่าวว่า วรรณกรรมของชาติไทย ย่อมเป็นเสมือนกระจกฉายให้เห็นภาวะความเป็นอยู่ของชาตินั้น ข้อ นี้เป็นความจริงอันไม่มีผู้ใดโต้แย้งได้ เราจะทราบได้ว่า บรรพบุรุษ ของเรามีความเป็นอยู่อย่างไร วัฒนธรรมของเราแต่เดิมมีลักษณะ อย่างไร และมีความเปลี่ยนแปลงงอกงามสืบต่อกันมาไม่ขาด ตอน จนกลายเป็นรูปลักษณะวัฒนธรรมอย่างปัจจุบันนี้ได้อย่างไร เหล่านี้ จะทราบได้จากการอ่านวรรณกรรมในสมัยก่อนนั้นเราเข้าไป ทงนักเพราะวรรณกรรมเป็นเครื่องบันทึกความเป็นไปและวัฒนธรรม ของชาติไว้ ให้ชนรุ่นหลังได้ทราบ

การที่เรายกเรื่องของคนเพื่อแสดงให้เห็นว่า เมื่อเราอ่าน วรรณกรรมเราจะได้อะไรบ้างที่เป็นประโยชน์แก่เรา ทั้งนี้เห็นว่า วรรณกรรมที่ดีย่อมเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่จะปลูกฝังความคิดอ่าน อันดีงามและมีประโยชน์ให้แก่ประชาชน วรรณกรรมเป็นสื่อที่จะ

ช่วยส่งเสริมความคิดของผู้เขียนออกไปสู่ผู้อ่าน และเหลือไว้เป็นมรดก
แก่ชนรุ่นหลัง เป็นเครื่องแสดงความจริงของงานในทางความ
คิดสติปัญญา และในทางศิลปะแห่งการเลือกสรรถ้อยคำมาเรียบ
เรียงเป็นเนื้อถ้อยกระทงความ ซึ่งนับเป็นวัฒนธรรมประการหนึ่ง
ฉะนั้น ถ้าจะกล่าวโดยสรุปแล้ว การอ่านวรรณกรรมก็คือ การ
ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมนั่นเอง

ประเภทของวรรณกรรม

วรรณกรรมที่มีความหมายในทางก่อให้เกิดประโยชน์ย่อมมี
นำจิตใจของผู้อ่านให้สนใจไปในทางที่ดีงาม ในเรื่องนี้จะได้อธิบายถึง
วรรณกรรมที่เห็นว่าก่อให้เกิดประโยชน์ มีประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
คือ:—

๑. ประเภทส่งเสริมอาชีพ
๒. ประเภทส่งเสริมความอุตสาหกรรม
๓. ประเภทส่งเสริมความรักชาติ
๔. ประเภทที่มีความหมายเกี่ยวกับศีลธรรม
๕. ประเภทที่มีความหมายเกี่ยวกับเนติธรรม
๖. ประเภทที่มีความหมายเกี่ยวกับวัตถุธรรม
๗. ประเภทที่มีความหมายเกี่ยวกับสหธรรม

บทที่ ๑

วรรณกรรมประเภทส่งเสริมอาชีพ

อาชีพของพลเมืองย่อมมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจและความเจริญของประเทศ ถ้าพลเมืองมีความอดุสาหะประกอบอาชีพเป็นลำเป็นสัน ช่วยกันสร้างผลิตผลที่จะเป็นประโยชน์แก่ประเทศและนำรายได้มาสู่ประเทศได้มาก ประเทศนั้นก็มั่งคั่ง และความสมบรูณ์พันธุ์ก็เกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว เมื่อเป็นเช่นนี้รัฐบาลทุกประเทศจึงสนใจในเรื่องอาชีพของพลเมือง และพยายามส่งเสริมแนะนำให้ความช่วยเหลือทุกวิถีทาง รัฐบาลไทยในปัจจุบัน ก็กำลังเผชิญกับปัญหาเรื่องส่งเสริมอาชีพของคนไทย และถ้าเราอ่านวรรณกรรมบางเล่มเราก็จะทราบได้ว่า ในสมัยเมื่อ ๓๐ ปีมาแล้ว รัฐบาลในสมัยนั้นก็ได้เผชิญกับปัญหาเช่นนี้มาแล้วเหมือนกัน ก็คงจะหยิบยกมาบรรยายให้เห็นต่อไป

อาชีพของคนไทย เท่าที่เราเห็นอยู่ก็คือการ ประกอบกิจการ และรัชการเป็นส่วนใหญ่ อาชีพอื่นเช่นค้าขายและประกอบอุตสาหกรรมมีบางส่วนน้อย คนไทยที่ค้าขายก็มักจะทำงานแต่พอกินไปวันหนึ่ง ๆ มิได้ทำเป็นลำเป็นสัน หรือก็กระขายกิจการใหญ่โตออกไป ดังที่เราได้เห็นอยู่แล้วว่า ร้านค้าของคนไทยตั้งขึ้นแล้วมีภาวะเป็นอย่างไร และในที่สุดมักจะเลิกกันไป ส่วนผู้ที่ตั้งตัวว่าเป็นผู้คุมเกียรตินั้น แต่ไหนแต่ไรมาแล้ว โดยตลอด

การรับราชการเป็นอาชพ ที่เห็นวามเกยรติกเพราะต้องอาศัยการ
 เล่าเรียนใหม่ความรทางหนงสือพอที่จะเขารบราชการได้ จึงถอกน
 ว่าเป็นอาชพที่เหมาะสมสำหรับผลทมยญาควมรู้ และการรับราชการ
 ก็มักจะเป็นอาชพที่สยบถะกลกนต่อมาจนถึงชนลกหลาน จะเห็นได้
 จากบทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ซงกล่าวไว้ว่า พลายแก้วบุตรขุน
 ไกร ซงภายหลังเมื่อไต่รับราชการแล้วได้เขียนขุนแผน เมื่อรุ่น
 หนุ่มได้ขออินวอนมารดาว่า:—

“อยากเป็นทหารชาญชัย ให้เหมือนพ่อขุนไกรที่เป็นผ
 ึ่งอินวอนมารดาได้ปราน ลูกนจะไครรวุชาการ
 พระสังฆองค์โตวิชาค แม่จงพา ลูกนไปฝากท่าน
 ให้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์ อธิษฐานลูกบวชเป็นเณรไว้”

ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน อีกตอนหนึ่งมีข้อความแสดงว่า ผู้
 ที่เล่าเรียนมีความรู้ก็เขาฝากตัวกับขุนนางผู้ใหญ่ ให้ถวายเป็น
 ราชการกับเจ้านาย ถอว่าเป็นเกยรตียศ คือ ในตอนขุนแผนสั่งพลาย
 งามผู้เป็นบุตรว่า:—

“ถ้าแม่เจ้าเล่าเรียนความรู้ได้ จะพาไปฟังพระ จมนศรี
 ถวายเป็นพระองค์ทรงจรณ จะได้มีเกยรตียศปรากฏไป”
 อีกตอนหนึ่งทแสดงควมนิยมในราชพิธีราชการ คือตอนท
 นางวันทองส่งบุตรชายคือพลายงาม ให้ไปชยุกับย่าคือนางทอง
 ประศรัทกัญจนบุรี ก็ปรากฏว่า นางวันทองกำหนดอาชีพของ

บุตรไว้ล่วงหน้าแล้วว่าจะต้องรับราชการ คือ—

“พ่อไปค้าศรีสวัสดิ์คากิจภย จนเติบโตใหญ่ยิ่งยวกไต่บวชเรียน
ลูกผู้ชายลายมอหนนคอบศ เจ้าจงอดล่าห์ทำสมาธิมัยน ”

เมื่อออกันว่าอาชีพนค นาน ๆ เข้าความคิดนก็ฝังอยู่ในจิต
ใจสืบมาถึงชนหลัง ๆ ว่า ไม่มีอาชีพโตมเกียรตเทากับริบราชการ
การรับราชการนจะหวังไต่เป็น “ เจ้าคนนายคน ” ไปทุกคนก็ทำไต่
ไม่ ย่อมสุคแล้วแต่ช่องทางและความสามารถของตน แต่จำนนผู้
ที่อยู่ใประเภทข้าราชการชนผนอยยอมมมากกว่าผู้เป็นข้าราชการ
ชนผู้ใหญ่มั่น เมื่อเป็นคณกจะเห็นไต่ว่า อาชีพรับราชการ
นมี ไต่อาชีพทกาวหนาหรมเกียรตเสมอไป เมื่อมานิยมอาชีพ
รับราชการกันมากเข้า อาชีพอนก็ถูกทอดทิ้งไป ในหนังสือพระ
ราชันพินธิ์ในรัชกาลที่ ๖ ชื่อ “ โคลนคคลล ” ไต่มีข้อความตำหนิ
ความนิยมรับราชการว่าเป็นเครื่องถ่วงความเจริญของชาติ ไต่
เรียกอาชีพนว่า “ ความนิยมเป็นเสมียน ” และเปรียบว่า เป็นเสมียน
โคลนกันใหญ่ทคคลลอรอยู่ ก็คขวางไม่ให้ลอรคเคลื่อนไปไต่
รวคเร็วตามสมควร ในเรองน ไต่แสดงให้เห็นว เครื่องถ่วงความ
เจริญของชาติ หรือ “ โคลนคคลล ” นมีอยู่หลายประการ ซึ่ง
รวมทั้งความนิยมเป็นเสมียนควยประการหนง สมควรทพวกเราจะ
ช่วยกันเปลืองออกให้หมดไป ความคตนหนงมว่าคณ :—

‘ เราทงหลายควรจลิมตาของเรา และพิจารณาทุกอันโคลน

ต่าง ๆ ซึ่งติดอยู่กับข้อแห่งความเจริญของชาติเรา เราจะเห็นได้ว่า
โคลนเหล่านี้บางก้อนได้คิดมานานแล้ว และเป็นกรลำบากที่จะ
เปลื้องออกให้เกลี้ยงได้ในคราวเดียว แต่ถ้าประกอบด้วยวิริยภาพ
และความขยัน เราก็คงสามารถที่จะชำระโคลนนั่นออกได้หมดใน
เวลานั้นควรเหมือนกัน” และในเรื่อง “ความนิยมเช่นเสมียน”
มีข้อความนำพียงซึ่งจะได้ออกมาเป็นตอน ๆ ดังนี้คือ—

“เด็ก ๆ ทุกคนซึ่งเล่าเรียนสำเร็จออกมาจากโรงเรียนล้วนแต่มี
ความหวังฝังอยู่ว่า จะโตมาเป็นเสมียนหรือเป็นเลขานุการ และ
จะได้ออกไปเล่นที่ต่างตำแหน่งชั้นเร็ว ๆ เป็นลำดับไป เด็กที่ออกมา
จากโรงเรียนเหล่านี้ ย่อมเห็นว่ากิจการอย่างอื่นไม่สมเกียรติยศ
นอกจากการเป็นเสมียน ข้าพเจ้าเองได้เคยพบเห็นพวกหนุ่ม ๆ ชนิด
นี้หลายคนเป็นคนฉลาดและว่องไว และถ้าหากเขาทั้งหลายนั้นไม่
มีความกระหายจะทำงานอย่างที่เขาเรียกกันว่า “งานออฟฟิศ”
มากก็ขวางอยู่แล้ว เขาก็คงจะทำประโยชน์ได้มาก การที่จะ
บอกเขาเหล่านั้น กระทำตัวของเขาให้เป็นประโยชน์ โดยกลับไป
บ้านและช่วยบิดามารดาเขาทำการเพาะปลูกนั้น เป็นการช่วยยกแล้ว
เสียเวลา”

นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นคนไทยสมัยนั้นเห็นว่าอาชีพอนกมเกียรติยศ
เท่ากันกับอาชีพข้าราชการเหมือนกัน :—

“ท่านผู้มีความคิดคงจะเข้าใจได้ว่า อันประเทศอย่างเมือง
ไทยของเรา ชาวนา ชาวสวนอาจจะทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมือง
ได้มากกว่าเสมียน ซึ่งเป็นแต่เครื่องมือเท่ากับปากกาและพิมพ์ดีด

ซึ่งเขาใช้ ถ้าจะเปรียบกับพืชเขาโตทำให้งอก ต้องนับว่าน้อย
กว่าผลที่เขาโตกินเข้าไป แต่ถึงกระนั้นเขาก็ยังน้อยกว่าตัวเขาคกว่า
ชาวนา และขอทราบนั้น พวกเราทั้งหลายก็พลอยยอมให้เขาคิดเห็น
เช่นนั้นเสียด้วย เมื่อไรหนอ พวกหนุ่ม ๆ ของเราจึงจะเข้าใจได้
บ้างว่า การเป็นชาวนา ชาวสวน หรือคนทำงานอื่น ๆ นั้นก็มี
เกียรติยศเท่ากันที่จะเป็นพนักงานด้วยปากกาเหมือนกัน เมื่อไรจึง
จะยังเกิดความรู้สึกเกียรติยศแห่งการงานอื่น ๆ นอกจากงานที่ทา
ด้วยปากกาและพิมพ์คดี ”

พระราชปรารภด้วยคำว่า “เมื่อไรหนอ” และ “เมื่อไร”
ในข้อความตอนนั้นน่าคำนึงถึงนัก พระราชชนิพนธ์นี้ ได้ทรงไว้เมื่อ
ประมาณ ๓๐ ปีมาแล้วมา ในเวลานั้น พระองค์ท่านทรงปรารภอย่าง
นี้จะทำให้คนไทยตื่นตัวจากความหลงหรือความนิยมในทางที่ผิด มา
ถึงปัจจุบันนี้ คำว่า “เมื่อไรหนอ” ของพระองค์ท่านนั้นได้มาถ
วาระที่เป็นไปตงพระราชประสงค์นั้นแล้วหรือยัง ขอให้เราพิจารณาด
จริงอยู่เสมอว่ามีคนไทยบางส่วนคอยตื่นตัว หันไปประกอบอาชีพเช่น
ประโยชน์แก่บ้านเมืองว่าการเขียนเล่มเขียน เช่น คำขาย เป็นช่าง
และอื่น ๆ มากขึ้น แต่ว่าโดยทั่วไปความนิยมรัฐบาลการก็ยังม
อยู่ในหมู่ชาวไทยส่วนมาก ถ้าจะเปรียบก็เสมือนโคลนตมที่ล้นก่อน
นั้นค่อยเล็ดลงบ้าง แต่ก็นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยงเฉื่อยช้าอยู่
เราจะต้องช่วยกันแก้ไขอีกต่อไป

อกตอหนงมว่า:—

“ตงนจะม่เ่นการสมควรแลหรือ ทเวาจะสอนให้พวก
หน่ม ๆ ของเราปรารณาหาการงานอน ๆ อนพหวงประโยชน์ได้
คกว่าการเ่นเสมียน ถ้าเราจะสอนเขาทงหลายให้รู้สึกเกยรตยค
แห่งการทจะเป็นผู้เพาะความสมบรณ์ให้แก่ประเทศ เช่น ชาวนา
ชาวสวน พ่อค้า และช่างต่าง ๆ จะม่คกว่าหรือ ”

และอกตอหนงมว่า:—

“ขอทว่า บรรดากระทรวงทบวงการ มีเสมียนมากกว่าความ
จำเป็นน ถมแม่ศทตแต่เ่น ๆ ก็เห็นได้ว่าเป็นความจริง” ใน
ตอนท้ายของเรองน ได้สรุปไว้ว่า—

“ถ้าความเห็นของสาธารณชนเห็นว่า ชาวนา ชาวสวน
พ่อค้า และช่างต่าง ๆ มีเกยรตยคเสมอเสมียน และไม่ยกเสมียน
ชนลยไว้ในทอนสูงเกินกว่าควร ก็จะเป็นประโยชน์ช่วยเหลือ
ได้มาก ”

เมื่อเราพิจารณาเน อความในพระราชนิพนธ์แล้ว ก็จะได้เห็น
พระราชประสงค์ ที่จะให้คนไทยเห็น ข้อบกพร่องในอุปนิสัยประจำ
ชาติ อันเป็นเครื่องถ่วงมิให้ชาติก้าวหน้าไปได้รวดเร็ว พระราช
นิพนธ์ของพระองค์ท่านทุกถ้อยคำ ทุกตัวอักษร มินาหนกก็มีลักษณะ
ปลุกใจให้เห็นจริงเห็นจัง และพระราชดำริของพระองค์ท่านในเรื่อง
นี้ก็น่าจะเห็นว่าทันสมัยอยู่เสมอ

ถ้าเราจะพิจารณาจนถึงเหตุที่ทำให้คนไทยเรา ไม่นิยมอาชีพ
 อย่างอื่น ก็อาจจะเห็นได้ทันทีว่า เนื่องจากอุปนิสัยของชนชาติไทย
 ชอบอยู่อย่างง่าย ๆ เงียบ ๆ และสงบ ไทยเราแต่เดิมไม่มีความต้อง
 การอะไรมาก นอกจากเครื่องกิน เครื่องใช้เท่านั้น เป็นจริง ๆ ไม่มี
 ความต้องการสิ่งที่เป็นความเจริญทางวัตถุมาก เหมือนอย่างปัจจุบัน
 นี้ อาหารการกินก็หาได้ง่าย เครื่องใช้ก็เป็นกึ่ง ๆ ไม่มีอะไรมาก
 เสื้อผ้าก็มักจะผลิตขึ้นใช้ใช้เอง ของใช้ที่จำเป็นในครัวเรือนก็ทำ
 ได้เอง เราจะทราบได้จากพยานที่ยืนยัน ความจริงข้อนี้คือวรรณกรรม
 เก่า ๆ ของไทยเรา เช่นมีคำกล่าวว่—

“เมื่อหมตหน้านา ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายตีเหล็ก”

ในบทละครเรื่องสังข์ทอง ตอนเจ้าเงาะกับนางรณาดกขยับ
 ไปอยู่ที่กระท่อมปลายนา ก็ได้อาศัยการทำไร่เป็นอาชีพ และใน
 ยามว่าง เมื่ออยู่ด้วยกันในที่พักกระท่อม

“เจ้าเงาะตัดรัยซี่เสภา รณายันฝ้ายสบายใจ”

นักแสดงให้เห็นว่า การยันฝ้ายกรอผ้าและทอผ้า นั้น ทำกัน
 ประจำครัวเรือน ในยันฝ้ายและทอผ้า เป็นของที่ต้องมีประจำบ้าน
 บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายงามไปหาย่าทักำญวนบุรี
 ก็กล่าวไว้ว่า—

“หญิงบ่เขยบ่เลียบรอมขอมบรว ไม่เห็นตัวท่านย่าน่าสงสัย

ประเทศที่ยังยืนฟังไป เสียงแต่ในออกแอตเรตแรเร รู้ว่าคน
ขนนนงย่นผาย ” คิงนเอนคน

ควนผลิตผลอกสาทรรมททาควย เครื่อง จักรมาจาก ต่างประ
เทศ ไทยเรากักพากนทงวตทางคานนชวตแต่เคิมเสย หันมาหา
ความสยาย ใช้เงินเป็นแก้วสารพตทกชอหาเอาสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ
มาใช้ ความสามารถทำอะไร ๆ ไ้แต่เคิมก็ค้อย ๆ หมกไป
เพราะเคิมก็มีไ้ทำกนเป็นอาชีพอย่างเช่นล่าเป็นสันอยู่แล้ว ทจริง
ไทยเราทำอะไรก็ทำไ้ค้ ถ้าจะว่าในเรองฝีมอทางงานช่าง ไทย
เราแต่ก่อนก็มีมวตททางคิลปะและช่างฝีมอชนสำคัญ ๆ เหลือไว้
ให้ชนรุ่นหลังไ้เห็นเป็นพยานอยู่เป็นอันมาก กระจวนฝีมอแกะ
สลัก ช่างถม ช่างทอง ช่างเงิน ช่างเขียน และอื่น ๆ เราจะเห็น
ไ้ว่าฝีมอของไทยเราเรุ่นเก่าไ้รับความยกย่องว่าค้เป็นเยี่ยม แต่มา
ถึงสมัยนี้ เราทอตทงอาชีพทางช่างเสยเกือบหมก เลยกลาย
เป็นอาชีพของคนต่างชาติ ซึ่งไ้ไม่สามารถจะทำไ้ค้เหมือนฝีมอไทย
เรา และเรากักจำตของชอชองทเขาทำไ้ว้อย่างลวก ๆ และควยฝีมอ
หยายนนมาใช้ เพราะจะหาของค้อย่างแต่ก่อนก็หาไ้ค้เสยแล้ว
นยว่าเป็นทน่าเสยคายมาก

ในวรรณกรรมของไทยก็มีเป็นอันมาก ทช้แรงให้ชาวไทยเห็น
ความสำคัญ และเกียรติยศของการทชาติเรวมฝีมอในทางงานช่าง
เช่นว่า :-

“แต่กรุงไทยศรีวิไลทนเพอนบ้าน
 จึงมีช่างชำนาญวิเลชา
 ทงช่างขนช่างเขียนเพียรวิชา
 อีกช่างสถาปนากำหนดงาน
 ทั้งช่างประพรณศวรรรเพกิจ
 ช่างประคิมฐูรชกาส่งาม่อง
 อีกช่างถมลายลักษณะจำลของ
 อีกช่างของเชิงรัตนะประกร
 ครวไทยเราช่วยบำรุงวิชาช่าง
 เครื่องสำอางแบบไทยสโมสร
 ช่วยบำรุงช่างไทยให้ถาวร
 อย่าให้หย่อนกว่าเขาเราะฮาย”

ข้อความอยู่ในบทเสภาเรื่องสามัคคีเสวก ตอนพระวิศวะกรรมมา
 เหตุที่ทำให้อาชีพทางการช่าง และการค้าตกต่ำไปนั้น นั้นว่า
 ได้มีผลมาจากความนิยมสินค้าต่างประเทศยิ่งกว่าสินค้าไทย และ
 ความนิยมเช่นนั้น ไม่ใช่ของใหม่ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น แต่ได้
 เริ่มมีมาเมื่อสมัยหลายสมัยมาแล้ว ดังเรื่องสามัคคีเสวกมีความ
 ตอนหนึ่งว่า :—

“อินของชาติไพรัชช่างจักสรร
 เป็นหลายอย่างต่างพรรณเข้ามาขาย

เราต้องช้อหลากหลากและมากมาย
 ต้องใช้ทรัพย์สินร่ำรวยร่ำรวยเป็นก่ายกอง
 แม้พวกเราชาวไทยตั้งใจช่วย
 เหนืออำนาจต่างชาติให้ทำของ
 ต่างชาติใฝ่ใจผูกพันทำนอง
 และทำของงามงามขนตามกาล
 เราช่วยต่างชาติเหมือนอย่างช่วยบ้านเมือง
 ให้ประเทศไทยอันไพศาล
 สมเป็นเมืองใหญ่โตมโหฬาร
 พอไม่อายเพื่อนบ้านจรดะดี”

เราน่าจะคำนึงตามพระราชดำรินั่งตั้งงามเหล่านั้น และช่วยกัน
 คิดหาทางฟื้นฟูอาชีพของไทยในบ้านนี้ ขณะนี้ชาวต่างชาติได้เข้า
 มาแย่งอาชีพของไทยไปเกือบหมดสิ้นแล้ว ท่านเห็นหรือไม่ว่า
 เพราะคนไทยเราไม่ค่อยทำเป็นล่ำเป็นสัน ไม่มีการร่วมมือกันใน
 ทางอาชีพชนิดเดียวกัน และเมื่อใครมีวิชาดีก็มักจะปิดบังอำพราง
 ไม่เผยแพร่สั่งสอนให้แก่ผู้อื่นอย่าง เหล่านี้เป็นการเปิดโอกาสให้
 ชาตินอนเข้ามาโจมตีเอาได้โดยง่าย รัฐบาลไทยในปัจจุบันกำลัง
 คำนึงถึงเรื่องนี้อยู่แล้ว จึงได้มีพระราชบัญญัติสงวนอาชีพบางอย่าง
 ไว้สำหรับคนไทยโดยเฉพาะ ขยประมาณที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่
 ก็มุ่งไปในทางส่งเสริมอาชีพศึกษา เมื่อรัฐบาลพยายามส่งเสริม

เช่นนั้น ก็ควรที่พวกเราจะช่วยตัวเอง ด้วยการอดทนสินค้าไทย และหาทางขจัดแรงให้เยาวชนของเราเห็นว่า อาชีพอนมิกเกียรติเท่า หรือยิ่งกว่าการรับราชการ ชาติจะได้ก้าวหน้าไปตามความประสงค์ ของรัฐบาลและขององค์พระประมุขแห่งชาติ ซึ่งได้ทรงพระราช อดสาหัสพราต่อนไทยเราไว้เมื่อ ๓๐ ปีก่อน

บทที่ ๒

วรรณกรรมประเภทส่งเสริมความอดสาหัส

วรรณกรรมแทบทุกเรื่องดีเหมือนจะได้แทรกความอดสาหัสเพื่อ เป็นคติสอนใจไว้ทงนนั้น ทงนเพราะความอดสาหัสเป็นขบเจียสำคัญ ในชีวิตความเป็นอยู่ของคน คนเราไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ย่อมต้อง มีหน้าที่ช่วยกันทงนนั้น เมื่อยังเด็กอยู่ หน้าที่กคือการศึกษาเล่าเรียน ครนโตเป็นผู้ใหญ่ ก็มีหน้าที่ประกอบอาชีพ ทำมาหากิน เลียงตนและครอบครัวให้เจริญถาวรสืบไป การศึกษาเล่าเรียนกคือ การประกอบอาชีพหรือการดำเนินกิจการใด ๆ กคือ จำเป็นต้องมีความอดสาหัสพากเพียร มีฉะนั้น ก็ยอมทำไปไม่สำเร็จ

วรรณกรรมที่มีความหมายในทางส่งเสริมอดสาหัสนี้ สำหรับ ผู้ที่เคยอ่านหรือเคยฟังเรื่องชาตกต่าง ๆ มาแล้ว คงจะจำเรื่องมหา ชนกชาตกได้ มหาชนกชาตกนั้นเป็นชาตกหนึ่งในทศชาติชาตก แสดงถึงวิริยบารมี เรื่องย่อ ๆ มีอยู่ว่า พระมหาชนกเดินทางไป

คำชายในสำเภาลำหนึ่ง บังเอิญถูกพายวเรือแตก ทุกคนในเรือ
 ลำนันตายหมดเหลือแต่พระมหาชนกคนเดียว พระมหาชนกมี
 สุกายิตประจำใจว่า วายเมเถว ปุริโส ยาว อตฺถสฺส นิปฺปทา
 วิสัยฺลฺกฺขุชฺชชยตฺถ พยายามเรือยไป จนกว่าจะสำเร็จประโยชน์ ดังนี้
 พระมหาชนกจึงพุงกายว่ายไปในมหาสมุทรอันกว้างใหญ่ เป็นเวลา
 ๗ วัน ๗ คืน ก็ยังไม่เห็นฝั่ง แต่ท่านก็ไม่ละความเพียรพยายาม
 วายไป ๆ โดยไม่หยุดยั้ง จนนางมณีเมขลา เทพีประจำมหาสมุทร
 แลเห็นพระมหาชนกกำลังว่ายน้ำอยู่นั้น จึงมาปรากฏตัวให้
 เห็น แล้วแก้งร้องถามว่า—

“นี้ใคร เมื่อมองไม่เห็นฝั่งก็ยังไม่ออกสำที่พยายามว่ายอยู่ใน
 ท่ามกลางมหาสมุทรได้ ท่านเห็นประโยชน์อะไร จึงพยายามว่าย
 อยู่อย่างนี้โดยไม่ลคละ”

พระมหาชนกตอบว่า “เราใคร่ตรองเห็นวัตรจริยาของโลก
 และอันสิ่งแห่งความเพียร เพราะฉะนั้น ถึงจะไม่เห็นฝั่ง ก็ต้อง
 พยายามว่ายอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร”

นางมณีเมขลา กล่าวว่า “ยังมีมหาสมุทรอันลึกซึ้งซึ่งยังไม่ได้อ้อม
 ไม่ปรากฏแก่ท่าน การที่ท่านพยายามอย่างลุกผู้ชาก็เปล่า
 ประโยชน์ ไม่ทันถึงฝั่งก็จกตายเสีย”

พระมหาชนกตอบว่า “ท่านพูดอะไรอย่างนั้น เราทำความ

PL
4208.4
163 266

ประเภทส่งเสริมความอดสาหะ

เพียร ถึงแม้จะตายก็พันคนก็เคยน บุคคลเมื่อทำความเพียร ถึง
 แม้จะตายก็โทษว่าไม่ต้องเป็นหนี้ คือ ไม่ต้องถูกญาติ เทวดา บิคา
 มารดา ตีเคียน อนึ่งบุคคลเมื่อได้ทำกิจอย่างลูกผู้ชายแล้ว ไม่
 ต้องเคียดรอนทีหลัง” และตอนท้ายได้พูดว่า “คุณ แม่เทพธิดา
 ท่านได้เห็นผลของการงานประจักษ์แก่ตนแล้วมิใช่หรือ คนทั้ง
 หลายอื่น ๆ พวกนั้นจมตายในมหาสมุทรทั้งหมด คือไม่ทำความเพียร
 ก็กลายเป็นภิกษุอาหารของปลาและเต่า เราคนเดียวเท่านั้นที่พยายาม
 ว่าอยู่ และจึงได้เห็นหน้าท่าน ซึ่งเป็นเทพธิดาที่ไม่เคยเห็นมา
 ก่อนเลย ซึ่งมาสถิตอยู่ในอากาศใกล้เรือน คุณ แม่เทพธิดา เรา
 จึงต้องพยายามตามสติกำลัง จึงทำความเพียรที่บุตรภรรยาทำให้ไป
 ถึงฝั่งแห่งมหาสมุทรให้จงได้”

นางมณเฑาะหลา เมื่อเห็นความอดสาหะพากเพียรอย่างแรง
 กล้าของพระมหาชนกเช่นนั้น จึงช่วยเหลือให้ถึงฝั่งไ้โดยปลอดภัย
 ภัย สุภษิตประจำใจของพระมหาชนกที่ว่า “วิสัยลูกผู้ชายต้อง
 พยายามเรื่อยไป จนกว่าจะสำเร็จประโยชน์” นี้ เราทุกคนควร
 จะยึดถือเป็นคติประจำใจไว้ มิใช่แต่เพียงลูกผู้ชายเท่านั้น แม้ลูก
 ผู้หญิงก็เช่นเดียวกัน ในสุภษิตฝรั่งก็มีคำกล่าวไว้ว่า “จงช่วย
 ตัวเองเสียก่อน แล้วสวรรค์จึงจะช่วย” ดังคำโคลงว่า—

ห้องสมุด
Sutras

-3.พ.ค.2531

003503

“ช่วยตนฟ้าจักช่วย ทั่วเขอ
 สุธาษตนค ใช่น้อย
 มัวคอยแต่ชะเง้อ รอลาภ
 ลากจะมาตามค้อย ตคนันฉนโค ”

ในเรื่องความอุทิศสาหะน ทุกคนคงเคยรู้เรื่องกระต่ายกับเต่า
 ในหนังสือนิทานอีสปมาแล้ว กระต่ายท้าวิ่งแข่งกับเต่า เพราะเชื่อ
 ว่าตัวเองมีฝีเท้าเร็วต้องชนะแน่ แต่ด้วยความประมาท ไปนอน
 หลับเสีย จึงกลายเป็นฝ่ายแพ้เต่า นี้แสดงให้เห็นถึงความอุทิศสาหะ
 พากเพียรของเต่า ถึงแมฆาจะสั้น เกินไค้ช้า แต่ก็ค้อย ๆ ก็มี
 หนากมตาคลานไป จนในที่สุดก็บรรลุถึงหลักชัย เรื่องนคังเป็นคติ
 เตือนใจใค้ดีสำหรับคนทุกชนและทุกวัย เพื่อจะใค้ระลึกไว้เสมอ
 ว่า เช่นเต่าทมิความเพียร คคกว่าเป็นกระต่ายทหยงผยของและ
 ประมาท เพราะความประมาทคคองทางแห่งความตาย แต่ความ
 เพียรคคองทางแห่งความสำเร็จ คคคำโคกลงว่า:—

“เชอเร็วแรงเรียวทง เชอวชาญ เชอวแซ
 แม้นประมาทพะการ กคฉ
 โฉคช้าอุตสำหรับหาญ ห่อนหยุด ยงเชย
 คคงเต่ากระต่ายททำ แข่งช้าชนะเร็ว ”

การกระทำใค้ใค้ตาม จะประสพผลสำเร็จหรือล้มเหลวยอม
 อยุ่ที่ตัวของผู้ทำเอง มีคนเป็นจำนวนไม่่นอยทมิที่จะโยนความ

มีคนชอบทั้งหลายให้แก่โชคชตา เช่นคนว่านักเรียนที่สอบตกหรือผู้ที่
 ประสบความผิดหวังจากสิ่งใด ๆ ก็มักจะคร่ำครวญว่า เป็นความโชค
 ร้ายของตน บางคนก็เสียใจในโชคชตาของตนถึงกับหมดกำลังใจตาย
 อดอยากในชีวิต แทนที่จะค้นหาสาเหตุที่แท้จริง แล้วทำการแก้ตัว วั
 การเปลี่ยนแปลงแก้ไขเสียใหม่ การตีโพยตีพายหรือการทอดย
 เช่นนี้เป็นทางแห่งความพ่ายแพ้ เราทุกคนเกิดมาต้องสู้ สู้กับความ
 พ่ายแพ้ สู้กับความอับโชค สู้กับการกระทำที่ไม่มีใครสังเกตเห็น สู้
 ทุก ๆ วิกฤตทางตัวของตัวเราเองในทางแห่งสัจจะ สัจจะ และด้วย
 ความพากเพียร มิใช่คอยบนบานศาลกล่าวต่อเทพดาฟ้าดิน หรือพร่า
 วอนให้ใคร ๆ เขาเห็นใจ แล้วคอยให้เขามาช่วยเหลือ เปรียบประทุ
 คนขับเกวียนที่ล้อเกวียนตกหล่ม มิใช่ใช้ความพากเพียรช่วยเหลือตัว
 เอง ได้แต่นั่งอ้อนวอนเทวดาให้มาช่วย แต่เทวดา จะเห็นใจหรือ
 สำหรับผู้ที่งอแงอ้อนวอนเข้า ใช้แต่ปากตะโกนร้องขอความช่วยเหลือ
 เหลือจากผู้อื่น คงตัวอย่างเรื่องเทวดากับคนขับเกวียนว่าดังนี้—

“ขับเกวียนตกหล่มทั้ง เกวียนวอน เจ้านา

เทพท่านยั้งจึงสอน

เลิกให้

การคนช่วยตนถอน

เองก่อน สีนา

คนไม่ทำเองไซ้

เพื่อนผู้อื่นไฉน.”

ในหนังสือวินิสวาณิช

ทอนทกรากิยาโนเห็นเพื่อน

คือ

อันโทนิโย นั้นซมเขาไม่เป็นอันทำกิจการอันใด คุดคล้าย ๆ กับเป็น
คนไม่มีวิญญาณ กราติยานไถ่พุทฺชปลุกใจเพื่อนให้มีความเบิก
บาน จะได้มีความมานะและอุตสาหะ ว่า:—

“ไฉนเล่าคนเราที่เลอคฝาค
มุดคฉาคแล่นไปในเส้นสาย
จะมานั่งแน่วนั่งไม่คิงกาย
เหมือนกอนกรวดหินทรายไม่เข้าการ
เมื่อยามตนฉนใดจะให้หัด
รวกบรอมรณาน่าสงสาร”

เช่นเดียวกันในหนังสือเรื่องทีโตปะเทศ มีกล่าวไว้ว่า “โชค
บ่ห่อนมาสู่ผู้ ไม่ประะกอบการงาน เกยจคร้าน ไม่หาญ หลงถ้อวาสนา”
และ “บุครใดไม่มีอุตสาหะ ไม่เป็นทีปลม ไร้ความกล้าหาญ
เป็นทีเหยยหยนของอริ ขออย่าให้สตรีไร ๆ คลอดบุตรเหมือนเช่น
เลยแม่คุณ ” คือถ้าบุตรของใครเกิดมาเป็นคนมีความอุตสาหะพาก
เพียรมานะพยายามทั้งในการเล่าเรียนและขยันขันแข็งในการทำงาน ก็
ย่อมเป็นทีปลายปลมของบิตามารดา แต่ถ้าบุตรใครเกิดมาเกย
คร้าน ไม่มีวิริยะอุตสาหะ ออกมาล้มตาคูโลกแล้วก็ตายไปโดย
ไม่ได้สร้างคุณงามความดีใด ๆ ไว้เลย ย่อมเป็นทีระอาเข็หน่าย
ของบิตามารดา ถ้าใครมีลูกอย่างนี้แล้วอย่ามเสียเลยดีกว่า

ความอดสาหะพากเพียรน เปรียบไค้เหมือน “นำหยกลงทลระ
หยาต ยิงเต็มภาชนะไค้” นนเป็นอุปมาแห่งวิทยาทงปวง แห่ง
ธรรม และแห่งทวิพัย คื่อหมายความว้าค้อยคักษาวิชา ค้อย
ยัญญิตธรรม ค้อยสังสมทวิพัย ทลระเล็กละนอย จะค้อยมีค้อย
เจริญในตนจนบริบูรณ์

“ความท้อถอยรวนเร เป็นอันตรายต่อกรางานทงหมต ควร
แก้ไขโดยประการทงปวง เพราะฉะนนั้น เมอลระความท้อถอยพ้นไป
แล้ว คงสยผลสำเร็จแห่งกรางาน”

ทุกคนทเกิดมาต้องอาศัยความอดสาหะเป็นทพงแห่งตน ถ้ามี
แต่ค้อยหวังพงคนอนแล้วตองเอาตัวไม่รอด เราจะทำพงพ้อแม่ไค้
กขณะทเรายังเป็นเด็กอยู่เท่านั้น ไค้เป็นผู้ใหญ่แล้ว ใครยังเกาะ
พ้อแม่กินอยู่ ก็ยอมเป็นทเหยหยันของเพอนฝูง ดังคำโคลงว้า:-

“คนเราในโลกน	เกิดมา
พงบคามาตุ	แต่ัน้อย
ครนใหญ่และหาเลี้ยง	ฮาคมะ ไค้เอง
เกาะพ้อแม่ท้อยอยู่	เพอนหยัน
จงใจอยากไค้ยศ	เกยรคคักก
ตองชะเม่นมกค	จึงไค้
ผู้ใหญ่ท่านจักคอย	ฮัมอยู่ ไค้ฤา
ฮาคมะใช้ร้ออา	ช่วยตน

คนโตไร้สามารถ	ในตู
หวังแต่พึ่งผู้ใหญ่	อยู่ไซ้
ย่อมต้องออกสู่น	หมู่มิตร แน่นา
เนื่องนิตยจะไต่แต่	เพื่อนหยัน ”

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงมีพระบรม
 ราชโองการ พระราชทานพระราชโอรส ให้เห็นถึงความสำคัญว่าเกิด
 มาเป็นคน ไม่ว่าจะเข้าไหน นายโตอย่างไร ต้องมีวิริยะอุตสาหะใน
 การงานและการอาชีพ เกิดมาเป็นคนต้องทำงาน ถ้าเกิดมาไม่
 ทำงานอะไรเลยเลยก็ไม่ผิดอะไรกับสัตว์ ซึ่งเกิดมากิน ๓ นอน ๓
 แล้วก็ตายไป ทั้งข้อความในพระบรมราชโองการที่คัดมาดังนี้—

“ จงรู้ตัวเป็นนิจเถิดว่า เกิดมาเป็นเจ้านายมียศบรรดาศักดิ์
 มากจริงอยู่ แต่ไม่เป็นการจำเป็นเลยที่ผู้ใดเป็นเจ้าแผ่นดินนั้น จะ
 ต้องใช้ราชการอันเป็นช่องที่จะหาเกียรติยศชื่อเสียงและทรัพย์สินสมบัติ
 ถ้าจะว่าตามเหตุการณ์ซึ่งเป็นมาแต่ก่อน เจ้านายซึ่งจะหาช่อง
 ทำราชการได้ยากกว่าลูกขุนนาง เพราะเหตุที่เป็นสมมุติชนบรรดา
 คัดมาก จะรับราชการในตำแหน่งต่ำ ๆ ซึ่งเป็นขั้นต้นไป
 คือนายรองหุ้มแพรมหาดเล็ก เป็นต้น ก็ไม่ได้เสียแล้ว จะไป
 แต่งตั้งให้ว่าราชการใหญ่โตสมแก่ยศศักดิ์ เมื่อไม่มีวิชาความ

รู้และสติปัญญาพอที่จะทำงานในตำแหน่งนั้นไปได้ ก็เข้าไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น เจ้านาย จะเป็นผู้ได้ทำราชการมีชื่อเสียงดี ก็อาศัย ได้แต่สติปัญญาความรู้และความเพียรของตัว เพราะฉะนั้นจึงอดสาเห เล่าเรียน โดยความเพียรอย่างยิ่ง เพื่อจะได้มีโอกาสที่จะกระทำการให้เป็นคุณแก่บ้านเมืองของตัว และโลกที่ตัวได้มาเกิด ถ้า จะถือว่าเกิดมาเป็นเจ้านายแล้วนั้น ๆ อยู่จนตลอดชีวิตก็เป็นสหายคง นั้น ก็จะไม่ผิดอะไรกับสัตว์ดิริจฉานอย่างเลวนัก สัตว์ดิริจฉาน มันเกิดมาากิน ๆ นอน ๆ แล้วก็ตาย แต่สัตว์บางอย่างยังมีหนัง มีเขามักกระดูก เป็นประโยชน์ไต่ข้าง แต่ถ้าคนประพฤต้อย่างเช่นสัตว์ ดิริจฉานแล้ว จะไม่มีประโยชน์อันไต่ยิ่งกว่าสัตว์ดิริจฉานบางพวก ไปเสียอีก เพราะฉะนั้น จึงอดสาเหที่จะเรียนวิชาเข้ามาเป็นกำลัง ที่จะทำตัวให้ดีกว่าสัตว์ดิริจฉานให้จงได้ จึงจะนับว่าเป็นการไต่ สอนของคุณพ่อซึ่งไต่คิดทำนุบำรุงเพื่อจะให้คิดตั้งแต่เกิดมา”

คนที่เกิดมาแล้วไม่ทำงานทำการ ก็แต่เกียจคร้าน ก็คง จะเหมือนกบเรือ มดกับจิกจน ในนิทานอิสป มดเป็นสัตว์ขยัน มีความอดสาเหพากเพียร เมื่อน้ำฝน พืชพันธุ์อุดมสมบูรณ์ ก็ อดสาเหเก็บอาหารมาสะสมเอาไว้เผื่อยามที่ขาดแคลน แต่จิกจนมี แต่ความเกียจคร้าน งานการไม่ทำ มัวแต่ร้องเพลงเล่นเสีย ไม่หาอาหารสะสมเอาไว้ ครั้นถึงหน้าแล้งไม่มีอาหารจะกิน ไป

ขอใคร ๆ เขาก็ไม่ให้ ^{สิ่ง} จึงต้องอดและได้รับความเคียดครอนมาก
 คนที่เกยจครันชอบหาความสบายไปวันหนึ่ง ๆ ^{โดย} โดยไม่มีความ
 อุตสาหะสร้างสมทรัพย์ไว้สำหรับวันข้างหน้า ^{ก็} ก็จะต้องเคียดครอน
 อย่างจักจั่นในนิทานนี้ ^{ถึง} ถึงมีสุภาษิตของเรองนั้นว่า—

“เวลาควรกอบเก็บ	กิจการ
แสวงหาสิ่งอันสาร	เก็บไว้
เดินเลื้อยละเลยงาน	มัวเล่น เสียนา
เกิดทุกข์ชุกใช้	ทรัพย์ของเคืองเข็ญ.”

สุภาษิตไทยสมัยเก่า ๆ ^{ก็มี} ก็มีเป็นอันมากที่มีความหมายในด้าน
 ความอุตสาหะ ^{เป็น} เป็นคำที่เราพูดกันจนติดปากมาจนถึงสมัยนี้ เช่นว่า
 “พายเถิดนะพ่อพาย ^{ตลาด} ตลาดจะวายสายขี้นจะเน่า” หรือ “ใครอ้อม
 ก่อนได้คูโชนคหนึ่ง ^{ใคร} ใครอ้อมทีหลังล้างถ้วยล้างชาม” คือหมายความว่า
 ถึงว่าให้มีความมานะ ^{อุตสาหะ} อุตสาหะในการทำงาน ^{เพื่อ} เพื่อจะได้สำเร็จ
 ล่วงไป ^{อย่า} อย่าฝืนวันประกันพรุ่ง ^{มี} มีอะไรจะทำก็ให้รีบทำ ^{อย่า} อย่า
 มัวเฉื่อยชาหรือเกยจครัน ^{เปรียบ} เปรียบเสมือนพายเรือก็ให้อุตสาหะพาย
 อุตสาหะแจว ^{เรือ} เรือจะได้ไปถึงที่เร็ว ๆ ^{ถ้า} ถ้ามัวแต่พายเฉื่อย ๆ หรือ
 ปล่อยให้เรือลอยไปตามกระแสน้ำเอง ^{กว่า} กว่าจะไปถึงที่ ^{ตลาด} ตลาดก็คง

จะเล็กแล้ว และสายบัวที่จะเอาไปขายก็ไม่ได้ขาย พอดีน่ากัน หรือ
เปรียบเทียบออกอย่างหนึ่งก็คือ การรับประทานข้าว ใครกินเสร็จ
ก่อนก็ได้แต่งตัวไปเที่ยว คุุโชน คุุหนิง เป็นที่เพ็ดพิเพลิน ใครอ้อม
ทีหลังต้องเก็บสำรับ คนอื่นเขาไปสนุกสนานกันหมด นั้มีวแต่เง
ล้างชาม จะไปก็ไปไม่ทันเขา นั้เป็นตัวอย่างอันหนึ่งทชให้เห็น
ถึงความอดุสาหะ ใครมีความมานะพากเพียรดี การงานก็สำเร็จ
ลุ่่วงไปได้รวดเร็ว ใครมีวแต่อ้ออาดเกียจคร้านอยู่ก็ตองอยู่รังทาย
เพราะก้าวหน้าไปไม่ทันคนอื่นเขา เรื่องความอดุสาหะนั้นกล่าวใน
สุภาษิตทางปะอิน ดังนี้:-

“หม่นเพียรเรียนรูแต่	ยังเยาว์
เมื่อเติบโตตามเลา	เล่หรั
หากินกอบการเอา	ประโยชน์ คนเซย.
เพียรชอบประกอบบู	ก่อสร้างตนเกษม
มีเพียรประคองไค	ชุมทรัพย์
มากประมาณโกฏินัย	ไปถ้วน
เช่นพนภาคภูมิรบ	การร่า เรยนนา
ความสุขสมบัตถ้วน	เสร็จได้โดยเพียร.”

บทที่ ๓

วรรณกรรมประเภทส่งเสริมความรักชาติ

ในหนังสือไทยเก่า ๆ ไม่ค่อยมีกล่าวถึงคำว่า ชาติ แต่ทั้งนี้
มิใช่ว่าไทยเราแต่ก่อนไม่รู้จักรักชาติหรือไม่มีความรักชาติ หาก
เป็นแต่เพียงว่าคำนี้ยังไม่มีใครใช้พูดกันแพร่หลาย คนแต่ก่อนรู้
จักรักบ้านเมือง และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นเสมือน
เครื่องหมายแทนชาติทั้งชาติ เพราะพระองค์ท่านทรงเป็นประมุข
ของชาติ แต่ไหนแต่ไรมาแล้ว และทรงทำหน้าที่คุ้มครองทะนุ
บำรุงประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง มีความสมบูรณ์พูนสุข เรา
อาจจะกล่าวได้ว่า ความรักบ้านเมืองและความจงรักภักดีต่อพระ
มหากษัตริย์ ก็เป็นความรู้สึกอย่างเดียวกันที่เราเรียกในปัจจุบัน
ว่า “ความรักชาติ” นั่นเอง

ความมุ่งหมายของการทนายาเรื่อนั้นมากแล้ว ก็เพื่อจะชี้ให้เห็น
เห็นว่า ความรู้สึกรักชาตินี้ ได้ซึมซาบอยู่ในสายเลือดและจิตใจ
ของชาวไทยมาแต่ครั้งโบราณนานมาแล้ว จึงได้รักษาชาติ กู้ชาติไว้
ให้คงอยู่จนถึงชั้นเราในปัจจุบันนี้ได้ ในเรื่องนี้จะชี้ให้เห็นว่า ความ
รักชาติของบรรพบุรุษของเรา นั้น นอกจากได้สำแดงให้ปรากฏออก
มาในทางลงมือกระทำการรักษาชาติให้คงอยู่แล้ว ยังมีที่สำแดง
เด่นออกมาในวรรณกรรมอีกด้วย บรรดาแก้วและนักเขียนของไทย
ซึ่งมีอารมณ์รุนแรงในเรื่องชาตินี้ ได้ถ่ายทอดความรู้สึกของท่าน

ออกมาเป็นถ้อยคำซึ่งจารกลงไว้เช่นตัวหนังสือ มีปรากฏอยู่ใน
 วรรณกรรมตลอดมาทุกยุคทุกสมัย ดังจะได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า
 วรรณกรรมที่แสดงความรู้สึกในเรื่องชาตินั้น มีอยู่สองประเภท
 ประเภทหนึ่ง เช่นวรรณกรรมที่ผู้เขียนมิได้มุ่งหมายจะปลุกใจผู้อ่าน
 ให้มีความรู้สึกรักชาติ แต่ความรู้สึกส่วนตัวของผู้เขียนนั่นเองได้
 ปรากฏแทรกอยู่ในวรรณกรรม อีกประเภทหนึ่งเช่นวรรณกรรมที่
 ผู้แต่งมุ่งหมายจะปลุกใจผู้อ่านให้มีความรู้สึกรักชาติโดยตรง และ
 เราอาจจะกล่าวได้ว่า ความรู้สึกในเรื่องชาติได้งอกงามสืบต่อเนื่อง
 มาจนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะผู้เขียนวรรณกรรมปลุกฝังความรักชาติ
 ลงในจิตใจของชาวไทย นั้นย่อมแสดงให้เราเห็นว่าความรักชาติ
 ได้อาศัยวรรณกรรมเป็นเครื่องส่งเสริมอยู่ด้วยเป็นอันมาก

วรรณกรรมไทยที่เก่าที่สุดเท่าที่เรามองเห็นจะไม่มีอะไร
 เก่าเกินศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ถ้าเราพิจารณาถ้อยคำที่
 จารกลงในนั้น ตั้งแต่ตอนต้นมีความว่า “เมืองสุโขทัยนคร ในนา
 มีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่อจากอยในไพร่ลู่ทาง เพื่อนจึง
 วัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้า
 ม้าค้า” ก็จะได้เห็นว่า มีความรู้สึกภูมิใจในชาติบ้านเมือง และ
 มีความรักถิ่นฐานที่อยู่แฝงอยู่ด้วย ความรู้สึกของผู้จารึกถ้อยคำ
 เหล่านั้นมีอยู่ว่า บ้านเมืองอันใดไม่ด้อยเทียมเท่า และคนบ้านเมืองอัน
 ใดไม่ด้อยเสมอเหมือนคนบ้านเมืองเรา ดังจะยกความในศิลาจารึก
 หลักเดียวกันมาให้เห็นอีกตอนหนึ่งคือ:- “แต่คนอันมีในเมืองไทย

๒๕
 แต่ทงน
 หาก
 เต็ก่อนรู
 มเส่มอน
 เประมุข
 องทนะ
 เรา
 ต่อพระ
 ษ
 ษยน
 ำท่าน
 ิจใจ
 ติไว้
 วาม
 ออก
 เอง
 ทย
 าน

ด้วยรั้วด้วยหลวก ด้วยแก้วด้วยหาญ ด้วยแคะด้วยแรง หา
คนจักเสมมิได้ อาจปรายฝูงข้าศึก มีเมืองกว้างขวางหลาย”

เมื่อวรรณกรรมให้ความรู้สึกแก่คนไทยโดยทั่วไปว่า ไม่
มีที่ใดอีกแล้วที่จะดีไปกว่าบ้านเมืองของเรา ก็ทำให้คนไทยเกิด
ความรู้สึกรักบ้านเมืองของตนแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ยามเกิดศึกสงคราม
ก็ช่วยกันรักษาย่านเมืองไว้จนสุดกำลัง ไม่ให้ชาติอื่นมาขยี้
ถิ่นฐานบ้านเมืองไป ก็การที่ชาติไทยได้ประสบเคราะห์กรรมด้วย
ถูกชาติอื่นรุกรานมาหลายครั้ง แล้วกลับกู้สรีภพคืนมาได้นั้น
มิใช่เพราะคนไทยเรามีความรู้สึกรักบ้านเมืองอยู่ในจิตใจอย่างมั่นคง
ดุดันหรือ

วรรณกรรมไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มาจนถึงสมัยกรุง
รัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น มักจะเป็นประเภทร้อยกรอง ผู้แต่งสรรหา
ถ้อยคำที่ไพเราะมาเรียบเรียง ตามลักษณะบังคับของคำประพันธ์
มุ่งแสดงศิลปะของการร้อยกรองถ้อยคำ เพื่อดลใจผู้อ่านให้มี
ความบันเทิงและสอนใจผู้อ่านให้ประพฤติดีอยู่ในศีลธรรม เป็นส่วน
มาก แต่ถ้าเราพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้ว เราจะเห็นได้ว่า วรรณ
กรรมหลายเรื่อง มีบางตอนก็ว่าได้ แทรกความรู้สึกในเรื่องชาติบ้าน
เมืองลงไว้ด้วย แต่มิได้กล่าวออกมาตรง ๆ เพียงแต่มีลักษณะ
ทำนองเกี่ยวกับกล่าวมาแล้ว คือ ถ้อยคำที่เรียบเรียงไว้นั้น แสดง

ว่าผู้เขียนมีความภาคภูมิใจในบ้านเมืองของตน ผู้เขียนวรรณกรรม
สมัยเก่ามักจะขนานนามเรื่องทวยคำยกย่องพระเกียรติยศ ของพระมหา
กษัตริย์ไทย และสรรเสริญความงามความเจริญของเมืองไทย เช่น
ถิลทิษระลซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็นวรรณคดีชั้นเอก สันนิษฐานว่าแต่งใน
สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีข้อความในโคลงบทหนึ่ง ๆ ว่า -

“บุญเจ้าจอมโลกเลี้ยง โลกา
ระเรอเกษมสุขพูน ใช้น้อย
แสนสนุกครือโยธยา ฤว่า ถึงเลย
ทุกประเทศชมค้อยค้อย กล่าวอ้างเป็นยอ.”

มีความย่อ ๆ ว่า ทวยบุญบารมีของพระมหากษัตริย์ กรุง
ศรีอยุธยาจึงเป็นเมืองที่แสนสุขสำราญ ไม่ว่าจะบ้านเมืองใดต่างก็พา
กันกล่าวชมเชยทั้งนั้น คำว่า กรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นชื่อเมืองหลวง
ของไทยเราในสมัยก่อน ในหนังสือเก่า ๆ เขาหมายความว่าถึง
ประเทศไทยทั้งประเทศ เมืองหลวงเป็นศูนย์กลางของประเทศ เมื่อ
เขยถึงเมืองหลวงก็กินความคลุมไปหมายถึงประเทศด้วย หนังสือ
ถ้าครวลศรีปราณี ซึ่งเชื่อกันว่าแต่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์
มหาราช ก็ได้กล่าวไว้ว่า :-

“อยุธยาชิ่งฟ้า ลงกิน แลฤ
อำนาจบุญพรองพระ ก่อเกิด

เจตีย์ลลอบอินทร
ในทาบทองแล้วเนอ

ปราสาท
นอกโสม”

ใจความของโคลงบทนี้ก็เป็นทำนองเดียวกับโคลงบทที่ยกมาจากลิลิตพระลอคือ ชมบ้านเมืองของไทยว่าดีงาม ยิ่งกว่าลอบลงมาจากเมืองสวรรค์ และยังกล่าวถึงบุญบารมีของพระมหากษัตริย์ผู้ครอบครองประเทศ ตลอดจนถึงสรรเสริญความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาด้วย ตอนแรกเราจะเห็นได้ว่า อันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ นั้น ย่อมมีความหมายรวมกันอยู่อย่างแยกไม่ออก บรรพบุรุษของเรารักทั้งชาติทั้งศาสนาและพระมหากษัตริย์ จึงได้รักษาชาติไว้ให้คงอยู่จนทุกวันนี้ ดังในตอนท้ายของบทละครเรื่อง หนามยอกเอาหนามบ่ง มีอยู่ว่า:-

“แม่ข้าศึกชกเหมือหังการ ยกจู่มาโจมตีข้าเรา
ขอมอบกายถวายขงชวาทม์ ไว้แทยบาทปรเมนทร์ผู้เป็นเจ้า
เพอรักษาเขตแดนวันดินแดนเรา มิให้ชนอื่นเข้ามาครอบครอง
รักษาชาติศาสนาให้ปรากฏ เกียรติยศฟูเฟื่องกระเคื่องก้อง”

กึ่งน

ถ้าพิจารณาโคลงทั้งสองบทที่ยกมาแล้ว คือจากลิลิตพระลอและกำศวรลครีปราชาญ ก็จะทำให้เห็นว่า ผู้แต่งมิได้กล่าวด้วยเจตนาจะสอนให้ผู้อ่านรักชาติ แต่เป็นเพราะความรักบ้านเมืองของผู้แต่งฝังอยู่ในจิตใจ เมื่อมีโอกาสที่สำแดงตัวให้ปรากฏเป็นถ้อยคำอัน

ไฟเราจะ ถ้ามี ไตมีความรักบ้านเมืองของคนอยู่อย่างจับจิตจับใจ
แล้ว กว่าจะมีอารมณ์ระบายออกมาเป็นถ้อยคำอันชวนให้ผู้อ่าน เห็น
ตามไปคิดว่า บ้านเมืองของเราทำไมถึงไหนเต็มเท่า ได้เพียงนี้
หรือ สุนทรภู่แต่งนิราศพระบาท มีตอนหนึ่งเมื่อท่านผ่านอยุธยาได้
เขียนไว้ว่า:-

“ คุพาราน่าคิคอนิจัง
ยังไคพิงแต่เสียงสกุณา
ทงสองฝั่งแฝกแฉมแอร่มรก
ชะตาคกลุณฺ์สนพระชันษา
แต่ขุ่ยย้ายายเวาท่านเล้ามา
เมื่อแรกศรีอยุธยาจิงเจริณฺ์
กษัตริย์สืบสุริยวงศ์ค่างโลก
ระงับโคกสุขสทระสรวเสริณฺ์
เราเห็นขยบยงแตรอยกพลอยเพลิน
เสียดายเกิดมาเมื่อเกินน่านขยใจ ”

อีกตอนหนึ่งพรรณนาถึงความมั่นคงของบ้านเมืองว่า มีกำแพงเมือง
แข็งแรง คูเมืองกลัก แต่

“ ยังให้มนขามเขาเอาเวียงชัย โอ้อ่างไรเหมือนบุรีไม่มีชาย ”
หลวงจักรปาณี (มหาฤกษ์) กวีสมัยรัชกาลที่ ๔ แต่งนิราศ
พระปลิว เมื่อไปไหวพระฉายที่เขาปลิว จังหวัดสระบุรี มีตอนหนึ่ง
กล่าวว่า:-

“เห็นกรงเก่าเศร้าออกตรรกเรือ
 เลี้ยคายเหลือเหลือจะคึกคึกกระสัน
 ฟังผเฒ่าเล่ามาสารพัน
 เมืองคันทันน่าเพลินเจริญใจ
 โอเรานักชาวกรงเก่าซัด
 โทมันสน้อยจิตคิดสงสัย
 มากำเนิกเกิดมีทันเป็นฉันทโค
 ึ่งมีไต่คชมสมคะเน ”

ความรักของกวางสองขณะตั้งแต่ปราศตอนทยกมาน เป็น
 อย่างเคียงกัน คือเป็นความรักรักและเลี้ยคายบ้านเกิดเมืองนอน
 ของตนซึ่งถูกทำลายย่อยยับไป ทำให้เรารู้ว่าท่านเป็นผลมความ
 รักชาติอย่างแรงกล้า และทำให้เรารู้สึกใจหายเหมือนกว่าการสูญเสีย
 อิศรภาพอันมีความสำคัญยิ่งแก่ชาติกันทำให้เกิดความรัก เศร้าใจ
 เพียงไร

ในพระบรมราโชวาท ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานแก่พระเจ้าลูกยาเธอที่ออกไปทรงศึกษา
 วิชาการ ณ ทวีปยุโรป แม้นเอนอความส่วนใหญ่จะเป็นท่านองบิคา
 สอนบุตร แต่มีข้อความที่ขบใจ เกี่ยวกับความรักชาติบ้านเมือง
 แทรกอยู่ด้วยดังนี้ :-

“เงินทองใดหรือลูกใดเพราะพอนัน ก็เพราะอาศัยทพอเป็นผู้
 ทำนุบำรุงรักษายานเมือง และราษฎรผู้เจ้าของทรพยนนกละเลยเรียไร
 กันมาให้ เพื่อจะให้เป็นที่กลางที่จะหาความสุขุมกับที่เห็นคเห็นอย

ที่ของรับการในตำแหน่งอันสูง คือเป็นผู้รักษาความสุขของเขา
 งบประมาณนั้นไม่ควรจะมาจำหน่ายในกาที่มิใช่ประโยชน์ ไม่
 เป็นเรื่อง” อีกตอนหนึ่งทรงสอนว่า “เพราะฉะนั้น จงออกสำห
 เล่าเรียนโดยความเพียรอย่างยิ่ง เพื่อจะได้มีโอกาสที่จะทำการให้
 เป็นคุณแก่บ้านเมืองของตัว” และอีกตอนหนึ่งมีความว่า “อย่าคน
 ตัวเองว่าได้ไปร่ำเรียนภาษาฝรั่งแล้วล้มภาษาไทย กลับเห็นเป็นการ
 เก๋การโก้ อย่างเช่นนักเรียนบางคนมักจะเห็นผิดไปดังนั้น” เหล่านี้
 เป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นความรักชาติ ที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมได้
 เป็นอย่างค

วรรณคดีไทยชั้นเอกของเรามีอยู่ ๒ เล่ม ที่มีเนื้อเรื่องแสดง
 ให้เห็นชัดว่า ผู้แต่งถ่ายทอดความรู้สึกรักชาติ ออกมาเป็นตัว
 หนังสือ คือลิลิตยวนพ่าย และลิลิตตะเลงพ่าย ทั้งที่มีเนื้อยคำว่า
 ชาติไทยไว้เลย แต่ผู้ใดได้อ่านแล้วจะรู้สึกได้ว่า ลิลิตยวนพ่าย
 แต่งเพื่อยกย่องพระเกียรติของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และ
 สกฺกชัชวำนะของชาติไทยที่มีในการรบกับชาติยวนหรือโยนก คือ
 ไทยเหนือในปัจจุบันนี้ ซึ่งแต่ก่อนยังถือว่าเป็นคนละชาติกับเรา ส่วน
 ลิลิตตะเลงพ่าย ก็เป็นเรื่องสกฺกชัชวำนะของชาติไทยที่รบกับ
 พม่าในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งนับเป็นชัชวำนะอัน
 ลือเกียรติที่สุดกในประวัติศาสตร์ของชาติไทย กวีจึงจารึกลงไว้เป็น
 ถ้อยคำอันไพเราะ เพื่อแสดงให้ปรากฏยิ่งขึ้นสืบไปภายหน้าว่า ไทย
 เป็นชาติที่กรบกกกล้าหาญยิ่ง

ตามที่ยกมาอาจให้ทราบแล้ว นี่ย่อมเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า
ความรักชาติ เป็นเครื่องเชิดชูความมั่งคั่งหรือความไพเราะของ
วรรณกรรมด้วย วรรณกรรมใดมีเนื้อความเกี่ยวกับความรักชาติ
วรรณกรรมนั้นย่อมมีความไพเราะจับใจผู้อ่านอย่างยิ่ง ความรักชาติ
นั้นเช่นอารมณ์อันรุนแรง ที่จะบันดาลให้มนุษย์เราระทำสิ่งท้อแท้ด้วย
ยากที่สุด แม้จนถึงสละชีวิตเพื่อชาติก็ยังทำได้ ความรักชาติจึง
เป็นเครื่องบันดาลใจให้เขียนวรรณกรรม สร้างความไพเราะของ
วรรณกรรมขึ้นไว้

ส่วนวรรณกรรมที่ผู้เขียนเขียนขึ้นไว้เพื่อปลุกใจให้ผู้อ่านรักชาติ
นั้นเพิ่งเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ พระองค์ทรงนำให้คนไทยรู้จัก
คำว่า "ชาติ" มากขึ้น สมัยนั้นอยู่ในระหว่างหัวเลี้ยวหัวต่อ เราม
การติดต่อกับชนต่างชาติ ได้รับความคิดความเห็นวิชาการและ
วัฒนธรรมของชาวตะวันตกเข้ามาสู่ประเทศชาติของเรา ประกอบทั้ง
เหตุการณ์โดยรอบประเทศกำลังปั่นป่วน จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้อง
ปลุกฝังความเข้าใจในเรื่องที่จะช่วยกันรักษาชาติไทยไว้ให้มั่นคงและ
ให้คนไทยเห็นความสำคัญของการที่มีชาติอยู่ ยทละครและคำประพันธ์
ประเภทปลุกใจให้รักชาติได้เริ่มขึ้นในรัชกาลนั้น นอกจากนั้นยังทรงเริ่ม
ก่อตั้งกิจการบางอย่างขึ้นเป็นประโยชน์แก่ชาติเช่น การเสด็จและ
ลกลเสด็จเป็นต้น วรรณกรรมและพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่าน เป็น
ผลให้คนไทยรู้จักปรีชาปรีดทำให้เข้ากับเหตุการณ์ ทันตัวในเรื่องชาติ
และรู้จักศึกษาหาวิถีทางที่จะผลุงรักษาชาติให้คงอยู่ อันเป็นผลให้

คำว่า “ชาติ” ยังคงเป็นคำที่มีความหมายสำคัญมาจนตราย
เท่าทุกวันนี้

พระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่านเกือบทุกเรื่องมีคำว่า “ไทย
ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” แทรกอยู่โดยตลอด ทั้งอ่านเข้าใจ
ง่าย เข้าถึงใจคนและจับใจคนด้วยคติและข้อคิดที่ทรงแฝงไว้ในเนื้อ
ความ ใคร ๆ ก็ต้องยอมรับว่า โคลงสุยามานุสสติเป็นเด่นที่สุด
ในเรื่องราวไพเราะ และได้ความซาบซึ้งกินใจอย่างหาที่เปรียบมิได้
ดังตัวอย่างที่ยกมาต่อไปนี้ :-

“ใครรานใครรุกก้าว	แดนไทย
ไทยรยจนสทใจ	ชาติคน
เสียเนื้อเลือดหลังไหล	ยอมสละ สันแฉ
เสียชีพไม่เสียสัน	ชอกองเกียรติงาม
หากสยามยังอยู่ยัง	บนยง
เราก้เหมือนอยู่คง	ชีพด้วย
หากสยามพินาศลง	ไทยอยู่ ได้ฤ
เราก้เหมือนมอดม้วย	หมดสันสกฤไทย”

พระราชนิพนธ์ขทัยปลุกใจเช่นนั้น มีมากมายเหลือที่จะยกมา
กล่าวได้ทั้งหมด ในเรื่องนี้จะขอนำมากล่าวเฉพาะที่เห็นว่าเด่น
และสำคัญ พอเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าพระทัยอันน่ายกย่องของพระองค์
ท่าน ในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์หนึ่งซึ่งทรงรัก

ชาติอย่างย้ง พวกเราทั้งหลายน่าจะได้อบรมว่าลกลงพระมหา
 กรุณาธิคุณ และทำเนนตามพระบรมราโชวาทและพระราชประสงค์
 ของพระองค์ท่านที่ทรงชี้ให้เห็นว่า ชาติสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด

ในบทความเรื่อง “โคลนตมคือ” เมื่อทรงเห็นขอบกพร่องอันใด
 ที่มอยู่ในอุปนิสัยของชาวไทย ก็ทรงชี้และแนะนำวิธีแก้ไขไว้ใน
 บทความเรื่องนั้น เพื่อปรับปรุงชาติไทยให้เจริญขึ้นตามแบบอย่าง
 อารยประเทศ เช่น ตอนที่ทรงตกเศือนคนไทยมิให้ประพฤติกิน
 เลวทรามเยี่ยงคนบางคนซึ่งเข่นนกเงือกสุรา และอื่น ๆ มีขอ
 ความดังนี้ :-

“ส่วนเราผู้เป็นไทยแท้ เป็นพลเมืองแห่งชาติไทย จะยอมนึ่ง
 ทนคนลามกผู้เป็นมลทินแก่นามว่าไทยต่อไปสักเท่าใด ถ้าเรา
 ตกลงใจจะไม่คยค้ำมันต่อไป เราก้ไม่จำเป็นต้องคยเลย เราไม่ต้อง
 การความเขินไทยชนคิที่พวกไพร่บ้คชขเหล่านสำแดง เราทั้งหลาย
 มีความเขินไทยของเราเองอันเป็นสังขงสง่างามอยู่แล้ว ความเขิน
 ไทยอย่างนแหละ เราทั้งหลายพึงหวังสงวนไว้ให้ถาวรวัฒนาจนกว่า
 จะสิ้นดินฟ้า”

ในเรื่องนยงชี้ให้เห็นว่า ความประพฤคิส่วนตัวบางอย่งที่
 คนไทยเราเห็นเป็นสังเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่สำคัญเพียงไร ย่อมมีผล
 กระทบกระเศือนถึงชาติไทยได้ทงนนั้น เช่นการแต่งงานที่ไม่ถูกต้อง
 และการทชขายมภรรยาหลายคน เป็นต้น

“ท่านจะไม่คิดถึงบุตรหญิง และบุตรชายของท่าน ซึ่งจะเป็นผู้
รักษาเกียรติคุณแห่งชาติไทยต่อไปข้างหรือ ท่านทั้งหลายจะไม่
ช่วยกันชักชวนไม่ให้เขาฆ่าชาติของเราเสียเองหรือ” และอีกตอน
หนึ่งว่า “ขอจงส่งสารผู้หญิงและเด็กสาวของเราบ้าง ขอจงช่วย
ให้เขาได้รับความยุติธรรมและเสมอภาค ขอจงช่วยให้เขาได้รับ
เกียรติอย่างที่เขาควรจะได้ในฐานะที่เป็นมารดาแห่งชาติเรา”

ทรงเตือนให้พ่อแม่รู้จักหน้าที่รับผิดชอบของตนตั้งข้อความ
ต่อไปนี้ :-

“ถ้าบิดาและมารดา จะรู้สึกความรับผิดชอบในส่วนบุตรโดย
จริงจังแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ในอนาคตแห่งชาติ”

มีอีกตอนหนึ่งในเรื่อง “โคลนตมกล้อ” ได้ทำหิความคิดของคน
บางจำพวกที่คอยคัดค้านกันทาง มิให้กิจการใหม่ๆ ที่เขามีได้ร่วม
อยู่ด้วยหรือคิดว่ามิได้ร่วมประโยชน์ด้วย มิให้ดำเนินไปได้โดย
สะดวก มักจะแสดงความเห็นขัดแย้งต่าง ๆ พระองค์ท่านจึงทรงช
ให้เห็นผลร้ายของการกระทำเช่นนั้นว่า :-

“แต่ถ้าท่านจะพลิกอ่านพงศาวดารของเรา ท่านจะเห็นได้ว่า
ก่อนหน้าที่จะเกิดความพินาศแก่เราคราวใด ต้องมีสมัยเวลาทคน
เราเกิดความหุยมหุยม บุงยคิดร้ายซึ่งกันและกัน อันเป็นผล
แห่งความปรารถนาหาประโยชน์ และความเห็นใหญ่ส่วนตัวทั้งสิ้น”

“ขอให้คำนึงถึงแต่ประโยชน์สำหรับชาติ แล้วพยายามที่จะ
เชื่อว่า ถ้ากิจการนั้นๆ เป็นประโยชน์สำหรับชาติแล้ว ก็ยอมจะ

เป็นประโยชน์สำหรับตัวท่านเหมือนกัน เพราะว่าท่านเป็นอะไร ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของชาติหรือ ถ้าชาติล้มจมท่านก็ต้องล้มจมด้วย วันไว้แต่ท่านจะเป็นคนขขลาค ทเขาตัวรอดจากชาติของท่าน ทั้งกลาส์ทขลาค หนีจากเรือของคนฉะฉน”

ทรงเตือนให้พิจารณากิจการใหม่ ๆ ทดงชน ด้วยความคิดอันกว้างขวางและรอบคอบ เช่นเรื่อง เสือป่า ลุกเสือกททรงงชน เพราะทรงเห็นประโยชน์ของกิจการนั้นว่า จะผลักดันไทยให้รู้จักหน้าที่ของลูกผู้ชาย คือจะต้องบ่งกันบ้านเมืองของตนในยามเกิดศึกสงครามและทรงเห็นว่า “ควรไทยเราจะมีสำนักตัว และเตรียมตัวไว้ให้พร้อมตั้งแต่ในเวลาที่ยานเมืองยังร่ายคายอยู่ ถ้าเมื่อไม่มศึกมากคิดเมืองก็แล้วไป เมื่อมศึกมากจะต่อสู้ได้โดยเต็มมือ ถึงอย่างไร ๆ อย่าให้ใครเขี่ยเราได้ว่า ลงนอนให้เขาเหยียบเล่นตามสบายใจ” กิจการใหม่นั้นมีคนบางคนไม่เห็นด้วย และแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง ๆ จึงทรงพระราชนิพนธ์ให้เห็นผลร้ายที่จะเกิดขึ้นจากการที่ตงหนาระคคคานอยู่เรื่อยไป ในเรื่องนั้นควรทพวกเราจะสนใจในพระราชดำรัสถึงทกกล่าวมาแล้ว อะไรที่ใหม่ และมีจุดประสงค์ที่ตงชนเพื่อความเจริญและประโยชน์ของบ้านเมือง เรายังไม่ทันเห็นผล ก็ยังไม่ควรด่วนตี ควรช่วยกันส่งเสริมเพื่อให้บรรลุประโยชน์ทั้งที่มุ่งหวังไว้โดยเร็วที่สุด

ในตอนท้ายของเรื่อง “โคถนคคคค” มีข้อความเป็นภาพยยานอันจับใจว่า :-

“สหายเอ๋ยจงเงยหน้า และเบิกตาพินิจ
 เผยม่านพระพานอยู่ กำบังเนตรบ่เห็นไกล
 เบ็ดม่านและมองเด็ก จะเกิดความประโมทย์ใจ
 เห็นแคว้นและแดนไทย ประเสริฐแสนดังแดนสรวง”

สำหรับเรื่องทมิฬขอความเกี่ยวกับชาติที่เด่นอีกเรื่องหนึ่ง คือ
 “ปลุกใจเสือป่า” มีข้อความซึ่งคัดมาเป็นตอน ๆ ดังนี้ -

“เมื่อคนไทยเราอ่านถึงผู้มขอลีแยง ทั้งผู้ชายผู้หญิงที่ใดทำ
 ความดีปรากฏอยู่ในตำนานของชาติเรา ดังนี้แล้ว ควรจะพากัน
 รู้สึกอับใจรู้สึกได้ว่า เราได้เกิดมาในชาติของคนกล้าหาญ รักเจ้า
 รักชาติ รักศาสนา จนไม่กลัวตาย ไม่เสียตายชีวิต คนเหล่านี้
 เป็นบ่ยาตายายของเราทั้งหลาย ท่านสู้สละความสขสำหรับราญตลอด
 จนชีวิต ให้แก่ชาติบ้านเมืองและศาสนา เพื่อจะได้ให้เราเป็นไทย
 สมนาม”

อีกตอนหนึ่งว่า “เราเกิดมาในชาติไทย เราเกิดมาเป็นไทย
 เราต้องตายเป็นไทย ถ้าจะต้องเป็นข้าเขาแล้ว เราก็เท่ากับตาย
 เพราะเราจะเรียกตัวเราว่าไทยไม่ได้อีกต่อไป เพราะฉะนั้น ถ้าเมื่อ
 ถึงเวลาที่มภัยอันตรายมาสู่ประเทศบ้านเมืองของเราแล้ว แม้ใครไม่
 ทำใจยอมเสียสละชีวิตของตนเพื่อป้องกันชาติบ้านเมือง ก็จงเลิก
 เป็นไทยเสียเถิด อย่าเอาชื่อไทยไปใช้เรียกคนให้เพื่อนบ้านพลอยอาย
 ไปด้วยเลย”

มีคนหนึ่ง ทรงเตือนให้คนไทยทุกคนทำหน้าที่ของตนจนเต็ม
ความสามารถ ท่านทั้งหลายพึงพิจารณาคุณพระบรมราชาธิราชและนำ
มาปฏิบัติเถิด

“ การที่จะแสดงให้ปรากฏว่ารักชาติมากกว่ารักตน มุ่ง
ประโยชน์ชาติยิ่งกว่าประโยชน์ของตนนั้น ก็มอญก็เป็นทางที่ดีสุด
คือ ผู้ใดมีหน้าที่อย่างไร ควรตั้งใจกระทำหน้าที่ของตนไปให้ดีที่สุด
ที่สามารถจะกระทำได้ ”

“ เกิดมาเป็นคนต้องมีหน้าที่กระทำสำหรับแผ่นดินและชาติ ทุก
คน ไม่มีเวลาที่จะว่างเว้นหน้าที่ของตนเลย ถึงแม้แต่เพียงสักลอด
จนวันตาย และจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ยังมีหน้าที่ประจำสำหรับ
ตัวทุกคน ทุก ๆ คนมีหน้าที่ตนควรจะทำเพื่อประโยชน์แห่งชาติ
บ้านเมือง ”

นอกจากนี้ ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องพระร่วงชน
ตามตำนานพงศาวดารเหนือ แสดงความว่า ไทยไม่ยอมอยู่ใต้
อำนาจของขอมและตั้งตัวเป็นอิสระ ถ้อยคำในบทละครเรื่องนี้มี
หลายตอนที่น่าสนใจ เช่น

“ อนิจจาเป็นข้าเจ้ากรุงขอม ต้องยินยอมสารพัดขมิได้
อกเอ๋ยอกกตกกระไร เกิดเป็นไทยต้องเป็นทาสอนาถนั้ ”
ในคำนำเรื่องนมอญว่า

“ หวังใจว่าจะเป็นเครื่องบำรุงใจให้ผู้อ่าน ว่าพึงถ่วงคำนานแห่ง
ชาติไทยเรา และให้รู้สึก ว่า ชาติเราไม่ใช่ชาติที่เกิดขึ้นใหม่

เป็นชาติเก่าอนันตมานาคมาแล้ว จะได้แลเห็นว่าชนกของเราได้
 พยายามตงตนชนเช่นอิสราภาพ พ้นจากความเข่นซ้ำของพวกขอม
 ซ่งเป็นชนต่างชาติต่างภาษาไค้อย่างไร และเราทั้งหลายจะได้มี
 มานะตั้งใจรักษาความเป็นไทยแห่งชาติเรา ซ่งได้มาโดยยากนั้นไว้
 ให้มั่นคงอยู่”

พระมหากษัตริย์พระองค์เองได้ทรงพร้าเตือนให้คนไทยระลึก
 ถึงอยู่เสมอว่า ภัยอาจะมีมาถึงชาติไค้ไม่ว่าเวลาใด ฉะนั้นจำเป็น
 ต้องเตรียมกำลังไว้ของกันล่วงหน้า ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า:-

“คนไทยทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอเตือน อย่าเผลอตัวมัวหลง
 ว่าบ้านเมืองสงบราบคาบอยู่ จะไม่ต้องกระตือรือร้นเตรียมตัว เรา
 ต้องเตรียมไว้ให้พร้อมเสมอ”

“แม่หวังตั้งสงบ จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ

ศัตรูกล้ามาประจัญ จะหาสู้ริบสูญ”

ในหนังสือกุสุมิต ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกันคือ:-

“ไทยเราฟ่เฟื่องชน กว่าเดิม ก็จริง

แต่อย่าปล่อยใจเหิม จักช้อง

มีชัยอัยาริเริ่ม อวดเก่ง เกินเลย

เพราะว่าเรายังต้อง คิดหน้าจังก

มชยแแล้วตองรก-	ษาชย
เตรยมพรังพรอมเผอใน	บคหน้า
จรมยทอภย	ถงชาติ
เตรยมอยมีไซ่ทำ	เพอของกนตว."

นอกจากนยงทรงพระราชนิพนธ์บทเพลงปลุกใจให้รักชาติ ให้
 รักษาความเป็นไทย ไม่ยอมเป็นทาสของชาติอนอก ๒—๓ เพลง เช่น
 เพลงลำพดชา ซงมเนอเป็นกลอนว่า:—

“เรานเกิดมาแล้วชาติหนึ่ง ควรค่านงถงชาติคาศนา
 ไม่ควรให้เสียทกเกิดมา ในหมู่ประชาชาวไทย.”
 และเพลงสร้อยเพลงมเนอว่า:—

“ใครมาเป็นเจ้าเจ้าครอง คงจะต้องบังคับขยัไล่
 เคียวเชญเข็นค่างำไป ตามวิสัยเชิงเช่นผู้เป็นนาย”
 จะขอยกมาเพียงเท่านั้น เพราะเนอเพลงปลุกใจเหล่านี้ยอมเป็น
 ทำไตกนคอยแล้ว

ข้าพเจ้าได้นำวรรณกรรมทมผลในทางปลุกความรู้สึกเรื่องชาติ
 แก่ชาวไทย มาแสดงให้เห็นแล้ว ท่านคงทราบแล้วว่า บรรพบุรุษ
 ของเรามีความห่วงใย หวงแหน และรักษาความเป็นชาติไว้ให้เรา
 อย่งไร หน้าที่ของเราก็คือถนอมไว้ให้คงอยู่จนถึงชนลกลานต่อไป
 จะประพดิตนหรือปฏิบัติกิจการใด ต้องค่านงถงประโยชน์ของชาติ
 เป็นใหญ่ เพื่อให้ไทยคงเป็นไทยอยู่จนสิ้นดินฟ้า.

บทที่ ๔

วรรณกรรมที่มีความหมายเกี่ยวกับคตินิยม

คำว่า คตินิยม หมายถึงแนวทางที่โน้มนำจิตใจคนให้มุ่งไปสู่สิ่งที่ดีงาม อันควรจะยึดถือเอามาเป็นคติสำหรับการดำเนินชีวิต คตินิยมนี้ได้มุ่งหมายเฉพาะหลักธรรมหรือข้อธรรมะในทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึงแนวปรัชญาต่าง ๆ ของชีวิตในทางโลกด้วย คตินิยมเป็นแนวความนึกคิดสำหรับสอนใจไปกระตุ้น ให้เห็นว่าอะไรคืออะไรางาม สิ่งใดควรยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ สิ่งใดควรหลีกเลี่ยงให้ห่างไกล จิตใจที่ปราศจากคตินิยมอันดีแฝงอยู่มักจะนำชีวิตไปเกิดออกถวิลกับสิ่งชั่วช้าสามัญ เพราะฉะนั้น คตินิยมจึงเปรียบประดุจดวงประทีปส่องนำวิถีชีวิตของตน ให้ก้าวไปสู่ทางที่ชอบธรรมและเจริญรุ่งเรือง ในหนังสือเรื่อง "อำนาจคตินิยม" กล่าวไว้ว่า บุคคลใดก็ตามที่ ชาติใดก็ตาม จะเจริญมั่นคงได้ก็แต่โดยยึดถือธรรมเป็นหลัก

คตินิยมที่มีอยู่ในวรรณกรรมไทยนั้น มีคตินิยมในทางกาย คือหมายถึงในด้านความเป็นอยู่ ความประพฤติ การรู้จักครองตน คตินิยมทางวาจา คือกล่าววาจาที่เขินมงคลและมีสัจจะ และคตินิยมทางจิตใจ คือหมายถึงคตินิยมที่กล่อมเกล่าจิตใจ ให้เป็นผู้มีจิตใจสูง มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตน

มีความซื่อสัตย์ จึงรักภักดีทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม

ความสัตย์เป็นยอดของคคิธรรมทั้งปวง เพราะความสัตย์เป็น
 ธรรมข้อหนึ่ง ซึ่งปลูกฝังธรรมอื่นให้บังเกิดขึ้นในตัวบุคคล บุคคล
 ใดที่เจริญในธรรมต่าง ๆ แล้ว ย่อมประพฤติไปในทางที่ชอบทั้งไ
 ทวาร คือทั้งทางกาย วาจา และใจ ความสัตย์เป็นธรรมอัน
 ประเสริฐที่ทุกคนควรมี ผู้ที่รักษาคำสัตย์ย่อมจะบรรลุผลสำเร็จ
 แห่งธรรมทั้งปวงได้ ในหนังสือปลุกใจเสือป่ากล่าวไว้ว่า "การรักษ
 สัตย์เป็นสิ่งสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งคนทุก ๆ คนควรจะกระทำ ไม่เฉพาะ
 แต่ผู้ที่เขาประจำกองเสอยา ถึงคนอื่น ๆ ก็ควรรักษาความสัตย์ ไม่
 ว่าเป็นชายหรือหญิง มนุษย์กต เคยรจนาถกิต ย่อมเป็นสัตว์ด้วย
 กัน มีชีวิตเหมือนกัน แต่มนุษย์รักษาความสัตย์ ซื่อตรงต่อพวก
 พอง จึงนับว่าเป็นเยี่ยมกว่าเคยรจนาถ เพราะฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่
 ของมนุษย์ที่จะดำรงความสัตย์ และรักษาความสัตย์ไว้แม้ด้วยชีวิต
 ผู้ใดเสียสัตย์แล้วก็เหมือนคนตายแล้ว ถึงจะอยู่ไปก็ใครเลยจะนับถือ
 หรือไว้วางใจใต้อีก สงวนสิ่งใดก็ไม่ควรยิ่งกว่าสงวนวาจาที่ปฏิญญา
 แล้ว ผู้ใดดำรงความสัตย์ไว้มั่นคง ย่อมเป็นที่สรรเสริญแห่งชนชว
 กาลนาน เพราะฉะนั้น ผู้ที่รักษาสัตย์มน้อย ซื่อว่าเป็นผู้ไม่ตาย ถึง
 ร่างกายจะดับสูญไป ซอกก็ไม่สูญ คงยังมีคนที่จะเกิดมาในเบื้องหน้า
 พุดถึงโดยความเคารพและนิยม เช่น พระรามเป็นตัวอย่าง จะไต่มี

มหากษัตริย์ทรงนามว่าพระราม ครองแคว้นแคว้นแดนโกศลรัฐใน
 มีศกิมประเทศจริงหรือไม่ มีใช้หน้าทของเราที่ระวิจัญญ์ เช่นแต่ควร
 สังกะสีว่า พระรามยอมมีชนินยมนัดถอว่าเป็นขอยกขังในมนุษย์ จน
 ด้แก่ยกย่องว่าเป็นพระนารายณ์อวตาร ก็เพราะพระรามนับถือความ
 สติยยิ่งกว่าเห็นแก่สมบัติพลสถานหรือความสุขความสะทวัก เมื่อ
 ท้าวทศรถผู้เป็นพระบิดาได้ประทานสัจวาจาไว้แล้วอย่างใด พระราม
 ก็รักษาสัจวาจาให้เป็นไปอย่างนั้นทุกประการ ถึงแม้ท้าวทศรถได้
 สิ้นพระชนม์ชีพไปแล้ว พระภรตและมเหสีทั้ง ๓ พร้อมด้วยมขมนคร
 กรุงอโยธยาได้ออกไปอัญเชิญพระรามให้กลับคืนสู่นคร พระรามก็หา
 ใ้รับคำอัญเชิญนั้นไม่ สู้อดสำห้ผ้าคางพงไปอยู่ในป่าจนกว่าจะ
 ครบ ๑๔ ปีตามกำหนดที่ท้าวทศรถได้ตรัสสัญญาไว้ เรื่องรามายณะ
 หรือทไทยเราเอามาให้นามว่ารามเกียรติ์นั้น จึงเป็นเรื่องที่เป็นคติค
 สมควรยกย่องเป็นเรื่องสงสอนผกน้าใจกลบครต่อไป

นอกจากนี้ยังกล่าวว่ “ ความสตัยยอมเป็นสง่าของผททรงไว้
 ผู้ใดเสียสตัยกันขว่าเป็นผู้เสียสง่าราศี ประหนึ่งว่าเป็นผู้ที่ใดคตฤกคค
 แล้วในของโสโครก ไม่เป็นผทนรชนจะพึงปรารธนาคยคัสมาคม
 แต่ผู้ใดรักษาสตัยมั่นคงไว้แล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องประกบคนด้วย
 อภรณ์อันใดก็ เพราะความสตัยเป็นอภรณ์อันเชิคชูเป็นสง่าราศี
 ประเสริฐยิ่งอยู่แล้ว ไม่มีแกวอันใดจะเสมอเหมือน” ดังคำโคลง
 ต่อไปนี้:—

“ แก้วเก้าเนาวรัตนดา	อาภรณ์ เพริศแล
แต่งแต่ภายนอกสลอน	สลัยสล้าง
ความสตั๋ยอลงกรณ	กระทบจิต
โไรจะอาจเออมล้าง	ลอยลวงไปไหน
ผู้ใดมีสตั๋ยคุม	ครองจิต
ควรคบคั๋ยชีวิต	มันไว้
ผู้ใดไปตงนคั๋ย	ในสตั๋ย ธรรมนา
ควรหลีกและเลียงให้	ห่างแมนเค็ยรณาน
ชนชาวนุชาตช่อเชอ	ชาวไทย
เข็นเผ่าชนกไกร	กาจกล้า
ถอสตั๋ยมคตริงใจ	เสอป่า ไว้เทอญ
ไทยจักคงคู้ฟ้า	แหล่งหล้าฤฎาว ”

ทางพุทธศาสนาภาษิตมอญช่อหนึ่งว่า “ความสตั๋ยเป็นรส
 ยังประโยชน์ให้สำเร็จงกว่ารสทงหลาย ” ณะน จิงเป็นยอด
 แห่งรส และอีกช่อหนึ่งว่า “ ค่ำสตั๋ยแล เป็นวาจาไม่ตาย ” ใน
 พระธรรมบทมเืองของสตริสุรภาษาคำสตั๋ยว่า สตริคนหนึ่ง ไม่ได้
 ให้ทาน ไม่ทำการบช่า ไม่สตั๋ยธรรมเลย รักษาเพียงคำสตั๋ยอย่าง
 เค็ยวกได้ไปเกิดในเทวโลก ทนพระมหาโมคคัลลณะ ไท้จาวริก
 ไปในเทวโลก ไปยืนอยู่ใกล้ประตูวิมานของเทพธิดานั้น ตามนางว่า
 “ สมนคั๋ยของเธอมาก เธอทำกุศลอะไรจึงไ้สมนคั๋ย ” นางละอายใจ

เพราะสมบัตินั้นคนใดมาด้วยกรรมเล็กน้อย แต่ไม่อาจจะปกปิดไว้ได้ จึงเรียนว่า “คณรักษาเพียงคำสัตย์” พระเถระสัทย์คานัน แล้วมาถวายบังคมพระศาสดาในพระเชตวัน แล้วทูลถามว่า “พระเจ้าข้า บุคคลอาจได้ทิพยสมบัติด้วยคุณเพียงแต่คำสัตย์ได้หรือ” พระศาสดาทวีรัสว่า “โมคคัลลานะ เหตุไฉนเธอจึงถามเราเล่า ความซนเทพิตายอกแก่เธอแล้วมิใช่หรือ” ดังนั้นแล้วจึงตรัสว่า “สัตว์ทั้งหลาย แม็ก้าวแต่เพียงคำสัตย์ย่อมไปเทวโลกได้เหมือนกัน”

คนทศมความสัตย์ยอมเป็นทนายคชหาของบุคคลทั้งปวง ตรงกันข้ามกับคนทศปราศจากความสัตย์ไม่รักษาวาจจาของตนหรือเที่ยวพศจาหลอกลวงคนอื่น ทุกคนยอมมรังเกียร ไม่อยากคบค้าสมาคม แม้แต่จะพศจาทวย ตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย ๆ ก็คือนทานเรองเต็กเลียงแคะ เต็กคนนเห็นเป็นการสนุกสนานที่ใดหลอกลวงชวบ้านว่า สุนัขป่าจะมากินแคะของตัว แล้วก็หัวเราะชอยใจที่ชวบ้านพากันวิ่งมาจะช่วยเหลือแต่ต้องเก้อกลับไป แต่พอถึงคราวสุนัขป่ามากินแคะเข้าจริง ๆ ร้องขอความช่วยเหลือใครก็ไม่ม่ใครออกมาช่วย ต่างพากันคิดว่าเต็กคนนมาหลอกลเล่นอีกแล้ว เลยต้องเสียบแคะไปหมดทั้งฝูง ทั้งนี้ เพราะตัวเองม่มีความสัตย์ ชอยพศจาหลอกลวงเงินใคร ๆ เขาเช้ตกันหมด ยามเกือตรอนเข้าจริง ๆ จะหันหน้าไปพึ่งใครก็ไม่ได้ เพราะตัวเองไม่เคยประพฤติตนให้เป็นทีเชือถอแก่เขาได้

คนโง่เท่านั้นที่จะเป็นมิตรกับคนที่ไร้สาระได้ คนฉลาดย่อมจะหลีกเลี่ยงบุคคลจำพวกนี้ให้ไกลที่สุด ในหนังสือเรื่องวิวาห์พระสมุทร มีคำกล่าวสอนใจไว้ว่า:—

“นั่นแน่หญิงชายสหายรัก เราควรจักคิดหลังและคิดหน้า
ผู้ทมิฬสติและปัญญา ไม่ควรหลงวาทหลอกลวง”

เรื่องประพฤติกตคนหรือปฏิบัตินะกะหรือช้วนัน นอกจากจะอยู่ที่ตัวของตัวเองแล้ว ยังเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอีกด้วย บุคคลถ้าหากเข้าไปอยู่ร่วมในสังคมที่ใคร่ชอบการอบรมก็ ย่อมเป็นคนดีไปด้วย แต่ถ้าหากเข้าไปอยู่ในสังคมที่ชั่วมีแต่คนใจบาปหยาบช้ำ ก็จะกลายเป็นคนที่มีจิตใจกระต้างหยาบคายไปด้วย การคบคนชนิดใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นคนดีหรือไม่ดี คนมีศีลหรือไม่ศีลก็ตาม เขาผู้นั้น ย่อมจะตกไปสู่อำนาจของคนชนิดนั้นด้วย ในคนพาลและบัณฑิตทั้ง ๒ พวกนั้น พวกบัณฑิตเท่านั้นที่ควรคบ เพราะบัณฑิตย่อมจะพาคนไปสู่ความเป็นบัณฑิตด้วย การคบคนพาลมีแต่จะทำให้ชื่อเสียชื่อเสียงเสีย เพราะคนพาลย่อมจะพลอยฉุกฉอนให้ลงสู่ที่ต่ำ สู้อายมุข แทนที่จะหนุนให้ไปหาที่สูง เปรียบเหมือนคนห่อปลาเน่าด้วยใบคา ใบค้าย่อมพลอยเหม็นคัสึ่ไปด้วย ส่วนการเอาใบไม้ห่อถัษณา ใบไม้ก็พลอยหอมพุ่งไปด้วย เหตุนี้ ผู้ที่สานกในธรรมชอนคแล้วยอมคบแต่สัตบุรุษ หลีกหนีอสัตบุรุษให้ไกลเพราะอสัตบุรุษย่อมนำไปสู่เนรก ส่วนสัตบุรุษย่อมนำไปให้ถึงสุคติ เรื่องการคบบุคคลที่ควรคบหรือไม่ควร

คย๑นน๑ ข๑ย๑ก๑ว๑ร๑ร๑ณ๑ก๑ร๑ม๑ไ๑ทย๑จ๑ก๑ช๑า๑ค๑ก๑เร๑อง๑น๑ก๑แ๑ก๑เ๑้า๑ ใน
ส๑ต๑ต๑ค๑ม๑พ๑ชา๑ค๑ ค๑ง๑น๑ :—

ม๑ล๑ก๑น๑ก๑แ๑ก๑เ๑้า๑ ๒๑ ค๑ว๑พ๑น๑อง๑ อ๑ย๑ู๑ท๑ห๑ม๑ู๑บ๑าน๑แ๑ง๑ห๑น๑ง๑ใ๑ก๑ส๑ก๑เ๑า
ท๑าง๑ค๑าน๑เ๑น๑อ๑ของ๑ภ๑เ๑า๑เ๑น๑ท๑อ๑ย๑ู๑ของ๑โจ๑ร๑ ๕๐๐๑ ค๑น๑ ท๑าง๑ค๑าน๑ไ๑โต๑เ๑น๑
ท๑อ๑ย๑ู๑ของ๑ญ๑าย๑ ๕๐๐๑ อ๑ง๑ค๑ ๑ว๑น๑ห๑น๑ง๑ข๑ณ๑ะ๑น๑ก๑ส๑อง๑ค๑ว๑ก๑า๑ด๑ง๑ส๑อน๑บ๑ิน๑ ไ๑
ใ๑ก๑เ๑ก๑พ๑าย๑ข๑น๑ น๑ก๑ค๑ว๑ห๑น๑ง๑ถ๑ก๑ม๑พ๑ค๑ไ๑ป๑ต๑ก๑อ๑ย๑ู๑ใน๑ห๑ม๑ู๑โจ๑ร๑ อ๑ก๑ค๑ว๑ห๑น๑
ไ๑ป๑ต๑ก๑อ๑ย๑ู๑ก๑ย๑ั๑ญ๑าย๑ อ๑ย๑ู๑มา๑ว๑น๑ห๑น๑ น๑ก๑ค๑ว๑ท๑ไ๑ป๑อ๑ย๑ู๑ก๑ย๑ั๑โจ๑ร๑บ๑ิน๑ไ๑ป๑ย๑
พระ๑ร๑า๑ชา๑ก๑า๑ล๑ง๑บ๑ร๑ท๑ม๑อ๑ย๑ู๑ไ๑ด๑ร๑ม๑ไ๑ม๑ก๑ค๑ิ๑ค๑ว๑า๑ เ๑ว๑จ๑ก๑ข๑้า๑พระ๑ร๑า๑ชา๑ณ๑
เ๑ล๑ย๑ข๑ณะ๑ก๑า๑ล๑ง๑ห๑ล๑บ๑ แ๑ล๑เ๑ก๑บ๑เ๑า๑เ๑ว๑เ๑อ๑ง๑ป๑ระ๑ค๑ย๑ไ๑เ๑ล๑ย๑ แ๑ล๑ว๑ก๑บ๑น๑ไ๑
บ๑อก๑พ๑อ๑ค๑ร๑ว๑ของ๑โจ๑ร๑ตาม๑ท๑ด๑น๑ค๑ิ๑ค๑ พระ๑ร๑า๑ชา๑ค๑น๑บ๑ร๑ท๑ม๑ ท๑ร๑ง๑ไ๑ด๑บ๑ิน๑
ถ๑อ๑ย๑ค๑าน๑น๑ ท๑ร๑ง๑ท๑ร๑าย๑ว๑า๑ท๑น๑ม๑ภ๑ย๑จ๑ง๑ห๑น๑จ๑าก๑ท๑น๑น๑ ไ๑ป๑ย๑บ๑น๑ก๑ค๑ว๑ท๑อ๑ย๑ู๑
ก๑ย๑ั๑ญ๑าย๑ น๑ก๑ไ๑ด๑เ๑ก๑ก๑บ๑พระ๑ร๑า๑ชา๑ว๑า๑ “ข๑อ๑เ๑ด๑ะ๑ พระ๑ม๑ห๑าร๑า๑ช๑เ๑้า
พระ๑อง๑ค๑เ๑ด๑จ๑มา๑ด๑เ๑แล้ว๑ พระ๑อง๑ค๑ม๑ไ๑โต๑เ๑ด๑จ๑มา๑ร๑าย๑” พระ๑ร๑า๑ชา๑
ท๑ร๑ง๑เ๑ล๑อ๑ม๑ไ๑ส๑ไ๑ป๑ฎ๑ิ๑ส๑ัน๑ถ๑าร๑ของ๑น๑ก๑น๑น๑ ท๑ร๑ง๑ส๑ร๑ร๑เ๑ริ๑ญ๑ว๑า๑ “น๑ก๑น๑
ค๑ิ๑ห๑น๑อ๑ เ๑น๑ช๑า๑ค๑ิ๑น๑ก๑แ๑ด๑่ท๑ร๑ง๑จ๑ร๑ม๑อ๑ย๑าง๑เ๑ย๑ม๑ ส๑่ว๑น๑น๑ก๑แ๑ก๑เ๑้า๑อ๑ก
ค๑ว๑ห๑น๑ง๑น๑น๑ พ๑ค๑แ๑ด๑่ค๑ำ๑ม๑ก๑ไ๑โต๑” น๑ก๑จ๑ง๑ท๑ล๑ว๑า๑ “ข๑อ๑เ๑ด๑ะ๑ ม๑ห๑าร๑า๑ช๑
เ๑้า๑ ข๑้า๑พระ๑อง๑ค๑ร๑่ว๑ม๑มา๑ร๑ค๑า๑เด๑ีย๑ว๑ก๑น๑ก๑ข๑น๑ก๑น๑น๑ แ๑ด๑่เ๑ว๑เ๑ก๑เ๑ย๑ไ๑โต๑ใน๑
ส๑ำ๑น๑ัก๑ค๑น๑ไ๑ม๑ด๑ี๑ ค๑น๑พ๑ว๑ก๑น๑น๑แ๑น๑ะ๑น๑ำ๑แล้ว๑ค๑ว๑ย๑โจ๑ร๑จ๑ร๑ม๑ ข๑้า๑พระ๑อง๑ค๑เ๑ย๑
ไ๑โต๑ใน๑ส๑ำ๑น๑ัก๑ของ๑พ๑ว๑ก๑ค๑น๑ค๑ิ๑ ค๑น๑เ๑ล๑า๑น๑น๑แ๑น๑ะ๑น๑ำ๑แล้ว๑ค๑ว๑ย๑ญ๑าย๑จ๑ร๑ม๑ เ๑ค๑
น๑น๑ข๑้า๑พระ๑อง๑ค๑ท๑ง๑ส๑อง๑จ๑ง๑ต๑าง๑ก๑น๑ไ๑ด๑ย๑จ๑ร๑ม๑”

